

Pikkuvarsan hoitaminen ja opettaminen

Opetusmateriaalia Hingunniemeen

Tuire Pekkanen
Niina Sorjonen

Opinnäytetyö

Koulutusala Luonnonvara- ja ympäristöala	
Koulutusohjelma Maaseutuelinkeinojen koulutusohjelma	
Työn tekijä(t) Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen	
Työn nimi Pikkuvarsan hoitaminen ja opettaminen	
Päiväys 22.3.2013	Sivumäärä/Liitteet 49/3 (22)
Ohjaaja(t) Arja Aalto, Kirsi Lustig, Katriina Pylkkänen ja Pirjo Suhonen	
Toimeksiantaja/Yhteistyökumppani(t) Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi	
Tiivistelmä	
<p>Hevosen tulevaisuuden kannalta on tärkeää, että sitä hoidetaan ja käsitellään oikein syntymästä lähtien. Opinnäytetyössä keskitytään varsan elämään syntymästä vieroitukseen asti. Kirjalliseen raporttiin ja videoille on koottu pikkuvarsan hoitamiseen ja opettamiseen olennaisesti liittyvät asiat.</p> <p>Pikkuvarsan oikeanlainen hoitaminen koostuu emän asiallisesta hoitamisesta tiineysaikana, hyvin suunnitellusta ruokinnasta, oikein toteutetuista loishäädöistä ja rokotuksista, sekä asianmukaisesta kavionhoidosta. Ennen vieroitusta varsalle olisi hyvä opettaa talutettuna kulkeminen, jalkojen nostaminen ja peseminen, sekä kiinnisidottuna seisominen. Vierointu on varsalle stressaavaa ja sen toteuttamiselle on olemassa erilaisia käytäntöjä. Jotta vierointu toteutuisi mahdollisimman sujuvasti, tulee siinä huomioida joitakin olosuhteisiin ja ruokintaan liittyviä seikkoja.</p> <p>Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Ylä-Savon ammattiopiston Hingunniemen hevostaloudenyksikkö. Opinnäytetyö koostuu kirjallisesta raportista sekä kolmestatoista videoleikkeestä, joita voidaan käyttää osana Hingunniemen hevostalouden opetusta. Varsoille tehtävät hoitotoimenpiteet ja harjoitukset toteutetaan Hingunniemen käytäntöjen mukaisesti, kuitenkin huomioiden joitakin vaihtoehtoja. Videot ja kirjallinen raportti julkaistaan kaikille avoimessa sähköisessä oppimisympäristössä Virtuaalikyylässä (www.virtuaali.info). Pikku varsan hoitamisesta ja opettamisesta ei ole aikaisemmin tehty videomateriaalia, joten tällainen toteutustapa koettiin tarpeelliseksi hevostalouden opetuksessa. Ennen videoiden julkaisemista Hingunniemen opiskelijat arvioivat videoiden sisällön ja laadun. Tämän perusteella videoiden todettiin olevan hyvää opetusmateriaalia. Videoleikkeiden ollessa osa toiminnallista opinnäytetyötämme, kerromme raportissa myös videokuvaamisen perusasioista sekä huomioitavista seikoista talliympäristössä kuvattaessa.</p> <p>Videoleikkeet ovat Virtuaalikyylän nettisivuilla osoitteessa http://www.virtuaali.info/opetusmaatilat/index.php?tila_id=12&sivu_id=360.</p>	
Avainsanat Varsa, hoitaminen, opettaminen, vierointu, videokuvaaminen	

Field of Study Natural Resources and the Environment			
Degree Programme Degree Programme in Agriculture and Rural Industries			
Author(s) Tuire Pekkanen and Niina Sorjonen			
Title of Thesis The caring and teaching of newborn foals			
Date	22.3.2013	Pages/Appendices	49/3 (22)
Supervisor(s) Arja Aalto, Kirsi Lustig, Katriina Pyökkänen and Pirjo Suhonen			
Client Organisation/Partners Upper-Savo vocational Institute/Arja Aalto			
<p>Abstract</p> <p>For the future of the horse it is important that it is cared for and handled right from the moment it is born. The thesis focuses on the life of the foal from birth to weaning. The written report and videos aims at gathering together the essential issues of the caring and teaching of the little foal. The correct looking after of the little foal consists of appropriate care of the mare during gestation, well planned feeding of foal, correctly done de-worming and vaccinations and proper hoof care. Before weaning it is good to train the foal how to move in a leash, leg elevation and washing as well as standing whilst tied. Weaning is a stressful event for the foal, and there are different practices for its implementation. That weaning would succeed as smoothly as possible, factors related to some circumstances and feeding should be taken into account.</p> <p>The partner of our thesis is the horse management unit of the Upper-Savo vocational college in Hingunniemi. The thesis consists of a written report and thirteen video clips, which can be used as a part of Hingunniemi ´s horse management teaching. Procedures done to the foals and exercising of the foals are implemented in accordance with the practices of Hingunniemi, taking into account however including some options. Videos and written report will be published in all open e-learning environments Virtuaalikä (www.virtuaali.info), which is open for everyone. Video material of the caring and training of little foals has not been done before, so such a method of implementation was considered as being necessary in the teaching of horse management. The students of Hingunniemi evaluated the content and quality of the videos before they were published. On the basis of this the videos were proved to be good teaching material. Video clips being part of the functional thesis we tell in the report the basics of video recording as well things which must be noted while recording in a stable environment.</p> <p>Videoclips are on Virtuaalikä´s websites http://www.virtuaali.info/opetusmaatilat/index.php?tila_id=12&sivu_id=360.</p>			
Keywords Foal, caring, teaching, weaning, video recording			

SAVONIA

SISÄLTÖ

1	JOHDANTO.....	8
2	VARSAN ELÄMÄ SYNTYMÄSTÄ VIEROITUKSEEN	10
2.1	Varsominen ja varsan ensi hetket.....	10
2.2	Varsan hoito.....	13
2.2.1	Rokotus ja loishäätö	14
2.2.2	Ruokinta.....	14
2.3	Varsan oppiminen ja toisten hevosten kohtaaminen.....	16
2.4	Riimuun totuttaminen ja varsan talutus	20
2.5	Jalkojen ja hännän alusen pesu	21
2.6	Emän kanssa oriasemalla	22
2.7	Jalkojen nostoon totuttaminen ja kavioiden hoito	23
2.8	Seisominen kiinnisidottuna	25
2.9	Varsan rekisteröinti ja tunnistus	26
2.10	Vieroitus	27
3	TYÖN TOTEUTUS.....	30
3.1	Toiminnallinen opinnäytetyö	30
3.2	Videokuvaus.....	30
3.2.1	Äänen lisääminen	34
3.3	Virtuaalikyky	34
4	OPPIMATERIAALIN TUOTTAMINEN	36
4.1	Videoiden kuvaaminen	37
4.2	Videoiden editointi ja äänitys	39
4.3	Tuotoksen esittely	41
4.4	Videoiden arviointi	42
5	PÄÄTÄNTÖ	45
	LÄHTEET	47

LIITTEET

Liite 1 Kuvakäsikirjoitus

Liite 2 Videoiden selostukset

Liite 3 Videoiden kyselylomake

1 JOHDANTO

Suomessa syntyy vuosittain noin 4000 varsaa. (Louhelainen & Thuneberg 2010.) On tärkeää, että nuori hevonen oppii vuorovaikutukseen paitsi toisten hevosten, myös ihmisten kanssa. Myös hevosen pito-olosuhteilla on merkitystä hevosen kehitykselle. (Ladewig, Sondergaard & Christensen 2005, 139.) Tämä toiminnallinen opinnäytetyö koostuu kirjallisesta osiosta ja kolmestatoista videoleikkeestä. Kirjallisessa osiossa kerrotaan perusteellisesti hoitotoimenpiteistä ja harjoituksista, joita pikkuvarsa tehdään vieroitusikänsä mennessä. Työssä kerrotaan myös vieroituksen toteutuksesta. Kirjallisen raportin pohjalta tehtiin videoleikkeitä, jotka soveltuvat opetusmateriaaliksi hevostalouden opetukseen. Raportti ja videot ovat saatavissa Virtuaalikylä-oppimisympäristössä.

Hevosalan opistoissa opetetaan varsojen käsittelyä osana hevostalouden perustutkintoa. Työn toimeksiantaja on Ylä-Savon ammattiopiston Hingunniemen hevostalouden koulutusyksikkö, joka on yksi Suomen hevosalan opistoista. Ylä-Savon ammattiopisto on osa kahdeksan kunnan muodostamaa Ylä-Savon koulutuskuntayhtymää ja Hingunniemi on toinen koulutuskuntayhtymän opetusmaatiloista. Opinnäytetyön tekijät suorittivat työelämäharjoittelun Hingunniemessä kesällä 2012, minkä aikana suurin osa videoiden kuvauksista suoritettiin.

Pikkuvarsan hoitoa ja opetusta opetetaan kaikille Hingunniemen opiskelijoille. Ratsastuksenohjaajaopiskelijoilla pääpaino on nuoren hevosen koulutuksessa, kun taas hevostenhoitajaopiskelijat perehtyvät enemmän myös pikkuvarsaan. Yleensä aiheen opetus tapahtuu ensimmäisenä opiskeluvuotena, jonka jälkeen opiskelijat harjoittelevat varsan käsittelyä seuraavana kesänä opetusmaatilalla omilla ja oriaseman varsoilla. Koska opiskelijoista on tulossa hevosalan ammattilaisia, on heidän tärkeää pystyä hoitamaan ja käsittelemään kaikenikäisiä hevosia.

Hingunniemen opetusmaatilalla on ollut oriasematoimintaa vuodesta 1990 alkaen. Toiminta aloitettiin vuonna 1987 rakennetun ratsutallin tiloissa. Nykyisin oriasemalla vieraillee vuosittain noin 50 tammaa, joista varsallisia on noin 15. Omia varsoja Hingunniemeen syntyy yhdestä kolmeen vuosittain. Astutettavat tammät sekä orivalinnat niille päättää Hingunniemen opetushenkilöstö. Hingunniemen oriasematoiminta on siinä mielessä ainutlaatuista, että Suomen muissa hevosalan opistoissa ei ole omaa oriasemaa opetusympäristönä. Näin Hingunniemen opiskelijat pääsevät tutustumaan

ja harjoittelemaan siittolan arkea jo koulussa opintojensa aikana. Oriasematoimintaan osallistuminen on ollut opiskelijoille yleensä mielekästä ja antanut hyviä valmiuksia tulevaa työelämää varten. Oriasematoiminnan osaamista on myös myyty ostopalveluna muille oppilaitoksille. (Lustig 2012.)

Varsojen syntyminen Hingunniemeen on tärkeää, jotta opiskelijat pääsevät seuraamaan varsomista ja pikkuvarsan elämää sekä opettelemaan varsojen hoitoa ja käsittelyä jo opiskeluaikana. Lisäksi he pääsevät tutustumaan tamman hoitoon tiineysaikana. Opiskelijat käsittelevät ja opettavat Hingunniemen omia varsoja tallimestareiden johdolla. Varsoja käsitellään ja hoidetaan päivittäin tallin normaalien rutiinien mukaan. Tällöin varsoille opetetaan esimerkiksi kulkemista talutettuna, jalkojen nostamista ja pesua, lämmön mittausta ja hännän alusen pesua. Videoilla kuvataan näitä päivittäisiä hoitotoimenpiteitä ja harjoituksia. Videoiden tarkoituksena on ohjeistaa varsan hoitamisessa ja sen kanssa toimimisessa, sekä antaa neuvoja mahdollisesti ilmeneviin ongelmatilanteisiin. Toimenpiteet videoilla tehdään Hingunniemen käytäntöjen mukaisesti.

Opinnäytetyö haluttiin tukemaan tämän hetkistä hevostalouden opiskelijoiden varsanopetuksen opetusta. Videomateriaalia voidaan käyttää opetuksessa havainnollistamisen apuvälineenä, jolloin opettaminen ei ole pelkän luennon tai diamateriaalin varassa. Valittu kohderyhmä arvioi videoita kyselylomakkeen avulla ja saatujen tulosten perusteella videoiden päätettiin soveltuvan opetusmateriaaliksi. Videoiden avulla opiskelijat pääsevät jo talven aikana tutustumaan varsojen hoitoon ja käsittelyyn. Näin he valmistautuvat varsan syntymään ja alkukäsittelyyn, johon he osallistuvat opintojensa ensimmäisen kesän aikana tapahtuvalla työssäoppimisjaksolla.

2 VARSAN ELÄMÄ SYNTYMÄSTÄ VIEROITUKSEEN

2.1 Varsominen ja varsan ensi hetket

Kantava tamma tulisi siirtää varsomispaikkaansa noin kuukausi ennen odotettavissa olevaa varsomisajankohtaa (kuva 1). Näin varmistetaan varsalle elintärkeiden vasta-aineiden muodostuminen ternimaitoon. (Varmista varsalle hyvä alkua 2009, 40.) Yleensä varsominen tapahtuu yöaikaan ja normaalitilanteessa tamma varsoo helposti ja nopeasti. Varsomista olisi aina hyvä valvoa, koska vaikeuksien ilmetessä on toimitettava nopeasti. Varsomiseen kuluu yleensä kaikkine vaiheineen 2—6 tuntia ja mikäli näyttää, että varsominen ei etene tai siinä ilmentyy muita ongelmia, tulisi soittaa eläinlääkärille. Varsan synnyttyä mahdolliset sikiökalvot poistetaan vaikeuttamasta sen hengitystä, mutta napanuoran annetaan katketa itseksensä. (Saastamoinen & Teräväinen 2007, 87.)

KUVA 1. Vasta-aineiden muodostumisen varmistamiseksi kantava tamma tulisi siirtää varsomiskarsinaan viimeistään kuukausi ennen odotettua varsomista. Valokuva Aune Huttunen 2012

Syntymän jälkeen varsan tulisi maata niin, että sen pää ja rinta ovat koholla ja hengitys on säännöllistä (kuva 2). Sen tulisi yrittää nousta ensimmäisiä kertoja jaloilleen jo

puolituntia syntymänsä jälkeen. Varsan tulisi seistä vakaasti ja käydä emänsä nisällä tunti syntymän jälkeen. Jo muutaman tunnin kuluttua varsan tulisi liikkua hallitusti ja ottaa kontaktia emäänsä esimerkiksi etsimällä emän nisiä halukkaasti. (Varmista var-salle hyvä alku 2009, 40.)

KUVA 2. Syntymän jälkeen varsa makaa pää ja rintakehä koholla. Valokuva Niina Sorjonen 2012

Varsan syntyessä sen vastustuskyky ympäristössä oleville bakteereille on melkein olematon. Tämän vuoksi varsan täytyy saada imeä emästään tarvittavia vasta-aineita sisältävää ternimaitoa mahdollisimman pian syntymän jälkeen ja jo ensimmäisen 12 tunnin aikana ternimaitoa tulisi saada vähintään litra. Mikäli varsa ei saa ternimaitoa ensimmäisen kuuden elintuntinsa aikana, voi sen kunto heikentyä huomattavasti. (Lillkvist 2007, 266.) Vasta-aineiden lisäksi ternimaidosta varsa saa tarvitsemaansa energiaa, sillä syntymän jälkeen varsan energiavarastot riittävät vain noin tunniksi (Saastamoinen 2007, 18.)

Varsan syntymän jälkeen on mahdollista ottaa emätamman maidosta testi, jolla mitataan ternimaidon vasta-ainepitoisuuksia. Vasta-aineita voi puuttua, jos tamma on esimerkiksi valuttanut maitoaan ennen varsomista. Toisinaan myös hyvin vanhojen tammojen maidossa voi olla turhan vähän vasta-aineita. Vuorokauden ikäisestä var-sasta voidaan tarvittaessa ottaa verinäyte, jolla varsan vasta-ainetaso saadaan selvitettyä. (Tuomola 2008.)

Luotettavan tuloksen saadakseen tulisi näyte ottaa viimeistään kuuden tunnin sisällä varsomisesta. Ennen näytteen ottoa tulisi tammun utareet pyyhkiä huolellisesti ja lypsää tammasta pieni määrä maitoa astiaan. Maidon vasta-ainepitoisuuden voi testata tästä näytteestä kotona tehtävillä testeillä tai tarvittaessa eläinlääkärin avustamana. Hyvälaatuinen ternimaito on väriltään kellertävää ja koostumukseltaan paksua. (Tuomola 2008.)

Hyvälaatuista ternimaitoa voi myös lypsää tammasta talteen ongelmien tai tulevien varsomisten varalle. Ensin kuitenkin tulee huomioida, että varsa on saanut imeä emästään maitoa riittävästi. Maito tulee pakastaa ja sen sulattaminen käyttöä varten tulee tehdä vesihauteessa. Liian nopea sulattaminen, esimerkiksi mikrossa tai keittämällä, tuhoaa ternimaidosta kalliita vasta-aineita. Ternimaito säilyy pakastimessa noin vuoden käyttökelpoisena. (Tuomola 2008.)

Varsan tulisi saada vasta-aineita viimeistään kuusi tuntia syntymänsä jälkeen, sillä vasta-aineiden imeytyminen heikkenee koko ajan. Jo vuorokauden jälkeen vasta-aineita ei enää imeydy varsan suolistosta ja tällöin sen tulee saada vasta-aineita muuta kautta. Jos varsa on jo valmiiksi heikko ja kärsii esimerkiksi verenmyrkytyksestä tai sen ruumiinlämpö on kovin alhainen, turvaututaan plasman, eli veren, siirtoon vasta-aineiden saamiseksi. (Higgins & Snyder 2006, 205.)

Varsan tulisi antaa sinnitellä mahdollisimman pitkään omillaan, mutta jos varsa on vaisu eikä se meinaa alkaa juoda emästään, tulisi sitä auttaa imemään. Tarpeen vaatiessa tammasta voidaan myös lypsää maitoa varsalle ja monesti varsa piristyykin saatuaan ternimaitoa, jonka jälkeen se jatkaa imemistä omatoimisesti. (Lillkvist 2007, 266.) Varsan imemisrefleksi muodostuu yleensä puolen tunnin sisällä syntymästä. (Saastamoinen 2007, 18.) Mikäli varsaa päädytään juottamaan tuttipullolla, tulee varmistua, että imemisrefleksi on muodostunut. Jos imemisrefleksiä ei ole, voi maitoa mennä varsan keuhkoihin. (Suomen Hevosenomistajien Keskusliitto ry.)

Varsan tulisi ulostaa ensimmäisen kerran noin kuuden tunnin kuluttua varsomisesta. Tätä ensimmäistä ulostetta kutsutaan varsapieksi tai –pihkaksi. Tämä muodostuu tiineysaikana suolistoon kasaantuneista kuona-aineista. Myös varsan virtsaamista on seurattava, sillä on olemassa riski virtsarakon puhkeamisesta, minkä seurauksena virtsa valuu varsan vatsaonteloon. Virtsarakon puhkeaminen ilmenee yleensä vasta parin päivän päästä syntymästä. Terve varsa virtsaa usein ja sen virtsa on kirkasta.

(Harmo 2012.) On tärkeää seurata varsan ulosteen laatua varsinkin ensimmäisten viikkojen aikana. Uloste ei saisi olla liian kovaa eikä myöskään löysää, sillä esimerkiksi sairastuessaan ripuliin, varsa voi kuivua kokonaan. (Varmista varsalle hyvä alku 2009, 40.)

Varsomisen jälkeen tamman utareet voivat olla niin kipeät, että se on vihainen omalle varsalleen sen yrittäessä imeä emästään maitoa. Tätä esiintyy yleensä ensikertalaisilla tammoilla. Tamman utareta voidaan tyhjentää lypsämällä, mikä vähentää kipua ja tamma voi laskea varsan helpommin imemään. On tärkeää, ettei varsa vahingoitu, joten tammaa voi myös pidellä kiinni esimerkiksi huulipuristimen avulla tai nostamalla sen jalkaa ylös, jotta varsa pääsee imemään. Pahimmassa tapauksessa tamman voi rauhoittaa. (Ertola.)

Varsalle tulisi pyrkiä löytämään keinoemo, jos tamma kuolee tai on varsalle niin vihainen, että varsa on hengenvaarassa. Varsan kehityksen kannalta on tärkeää, että se saa kasvaa lajitovereiden seurassa, jottei se leimaannu liikaa ihmiseen. Liiallinen ihmiseen leimaantuminen voi aiheuttaa myöhemmin käytöshäiriöitä ja sitä kautta vaaratilanteita. Jos hevuskaveria ei ole saatavilla, voi varsan seuraksi hankkia esimerkiksi vasikan tai lampaan. (Suomen Hevosenomistajien Keskusliitto ry.)

2.2 Varsan hoito

Varsan normaali ruumiinlämpö on hieman aikuista hevosta korkeampi, kuitenkin korkeintaan 38,6 astetta. Samoin varsan sydämen syke on aikuiseen hevoseen verrattuna korkeampi. Ensimmäisen viikon ajan sydän lyö 80—120 kertaa minuutissa, mutta syke laskee 60—80 lyöntiin minuutissa varsan ollessa kahden—neljän viikon ikäinen ja puolesta vuodesta vuoden ikäiseksi syke on enää 40—50 lyöntiä minuutissa. Pieni varsa hengittää minuutin aikana 20—40 kertaa, mutta muutamassa kuukaudessa hengitystiheys laskee aikuisen hevosen tasolle. (Lätti & Palhovuo 2009, 41.)

Pikkuvarsan lämpö tulisi mitata päivittäin, jotta mahdolliset terveysongelmat huomataan ajoissa. Paras hetki lämmönmittaukselle on ennen ulosvientiä, jolloin varsan elimistö on vielä niin sanotusti lepotilassa, eikä ruumiinlämpö ole noussut esimerkiksi liikunnan seurauksena.

Lämmön mittaamiseen tarvitaan kuumemittari, rasvaa sekä paperia mittarin puhdistukseen. Ensimmäisiä kertoja lämpöä mitattaessa olisi hyvä saada avustaja pitelemään varsaa paikoillaan. Mittarin pää rasvataan, jonka jälkeen mittari voidaan kevyesti työntää varsan peräsuoleen. On tärkeää varmistaa, että mittari osuu suolenseinämään todellisen tuloksen saamiseksi. Mittaamisen jälkeen mittari voidaan pyyhkiä mukaan otettuun paperiin. (Lustig 2012.)

2.2.1 Rokotus ja loishäätö

Varsalle tehdään loishäätö, eli madotus, ensimmäisen kerran kuukauden ikäisenä. Tämän jälkeen varsa madotetaan kuuden viikon välein puolivuotiaaksi asti. (Lustig 2012.) Ensimmäisen kerran madotettaessa käytetään Axilur, Strongid tai Noromectin-matolääkettä, koska voimakkaampi matolääke voi tappaa kaikki varsassa olevat madot kerralla ja aiheuttaa suolitukoksen. (Tuomola 2006.) Moksidektiiniä sisältävää matolääkettä ei saa antaa alle neljän kuukauden ikäiselle varsalle. (Lustig 2012.)

Varsojen merkittävin sisälöinen on suolinkainen, joka on onnistunut kehittämään vastustuskyvyn monia käytössä olevia matolääkkeitä vastaan. Tästä syystä kannattaa varsasta ottaa vuoden aikana muutama ulostenäyte, joiden perusteella varmistetaan matolääkkeen tehoaminen. (Heinonen 2012, 21.)

Varsan emä tulee rokottaa hevosinfluenssaa sekä jäykkäkouristusta vastaan kun varsomiseen on kuukausi aikaa. Näin aikaansaadaan pikkuvarsan vastustuskyky näitä tauteja vastaan, sillä pikkuvarsan avonaisen navan kautta bakteerit pääsevät helposti sen elimistöön. (Harmo 2012.) Jäykkäkouristusta ja hevosinfluenssaa vastaan varsa saa rokotuksen puolen vuoden iässä. Vahvisterokotus hevosinfluenssaa vastaan tehdään noin kuukauden päästä ensimmäisestä rokotuksesta. (Mahlamäki 2011, 23.) Aikaisemmin rokottamisesta ei ole varsalle hyötyä, sillä sen elimistö alkaa rakentaa vasta-aineita varsan ollessa puolivuotias. (Harmo 2012.) Suositeltavaa on antaa vielä uusintatehoste varsalle 10 —12 kuukauden iässä. (Heinonen 2012, 21.)

2.2.2 Ruokinta

Tamman maito on varsan pääasiallista ravintoa sen ensimmäisten elinkuukausien ajan. Noin kolmen viikon iässä varsat alkavat maistella muitakin rehuja, kuten heinää tai laidunruohoa ja tällöin on tärkeää, että tarjolla oleva heinä on ensiluokkaista ja

mahdollisimman ohutkortista. Paksukortinen heinä sisältää varsin runsaasti selluloosaa ja tätä varsan ruuansulatus ei pysty vielä sulattamaan. Paksunsuolen bakteerien kehittymisen kannalta olisi hyvä, jos varsa oppii syömään heinää mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Paras vaihtoehto olisikin, että varsa saa syödä laidunruohoa emän maidon lisäksi (kuva 3). Ensimmäisinä väkirehuina varsalle voi antaa kauraa joko rouheena tai litistettynä, sillä kokonaisessa kaurassa kuori voi olla varsalle liian kova ja näin ollen sulaa huonosti. Muiden vitamiinien tai kivennäisten antaminen on vielä tarpeetonta, sillä tamman maidontuotanto on tässä vaiheessa vielä varsin korkea ja se kattaa tarvittavan kivennäis- ja vitamiinimäärän. Normaalisti riittää, että varsa syö osan emän väkirehuista eikä sille tarvitse antaa erillistä väkirehuannosta. (Lillkvist 2007, 266—267.)

KUVA 3. Emän maito on varsan tärkeintä ravintoa. Kolmen viikon iässä varsa alkaa maistella myös muita saatavilla olevia rehuja. Valokuva Ella Tuokko 2012

Aina eivät asiat mene suunnitelmien mukaan ja huonossa tilanteessa tamma voi hylkiä varsaansa tai kuolla varsomiseen. Tällöin olisi tärkeää saada varsalle jonkin toisen tamman ternimaitoa mahdollisimman pian. Mikäli ternimaitoa ei ole saatavilla, tulee tallille kutsua eläinlääkäri, joka voi antaa varsalle ruiskeena joko emän, tai jonkun mahdollisimman lähellä varsaa asuvan hevosen verta. Tästä varsa saa vastaaineita ja lisäksi siihen voidaan pistää A-, D- ja E-vitamiineja sisältävää valmistetta. Lehmänmaito ei sovi varsalle sellaisenaan, sillä se sisältää kivennäisiä ja energiaa huomattavasti hevosen maitoa enemmän ja aiheuttaa varsalle ripulia. Äidinmaidon-

vastike tai vuohenmaito sen sijaan sopivat varsalle paremmin ja nykyisin on myös saatavilla tammanmaidon vastinetta. Keinoruokinnassa varsalle maitoa tulisi antaa vähintään joka toinen tunti, väli saa pisimmillään olla vain neljä tuntia. Varsan kasvaessa ruokintavälejä voidaan pidentää ja annokset ovat aina varsakohtaisia. (Lillkvist 2007, 269—270.) Orpovarsuille voidaan antaa väkirehua siinä vaiheessa, kun varsa on ikää noin kuukauden verran. Tällöin varsa pystyy vasta hyödyntämään väkirehua, aikaisemmin niiden syöminen on varsalle vain maistelua. (Saastamoinen 2009, 19.)

Syömällä emänsä lantaa ensimmäisten kuukausien aikana, varsa pyrkii saamaan elimistönsä kolibakteereita ja B-vitamiinia. Tästä ei siis kannata huolestua, mutta tällöin on entistä tärkeämpää pitää tamman ja varsan karsina mahdollisimman puhtaana, jotta varsan syömä lanta ei olisi kovin vanhaa. (Lillkvist 2007, 268.)

2.3 Varsan oppiminen ja toisten hevosten kohtaaminen

Oppimisella tarkoitetaan eläimen kykyä muuttaa käyttäytymistään itselleen edulliseksi kokemusten kautta. Muistaminen liittyy oleellisesti oppimiseen, kun aivoihin tallennettua tietoa myöhemmin käytetään. Hevoset oppivat eniten muiden hevosten käytöstä seuraamalla. Ne ottavat kuitenkin oppia vastaan vain arvoasteikossa korkeammalla olevalta hevoselta. Mikäli hevoslaumassa on johtajatamma, muut hevoset oppivat sen tekemisen perusteella. Orivarsat lisäksi oppivat asioita aikuiselta oriilta. Näkemisen lisäksi hevonen pystyy oppimaan kuulon avulla. Hevoselle pystyy opettamaan muutaman suullisen käskyn ja lisäksi se ymmärtää, kun sitä kehutaan äänellä. Parhaiten hevoset oppivat tekemällä. (Nieminen 2003, 48—49.)

Saaliseläimenä hevonen oppii nopeasti, koska luonnossa saman virheen toistaminen voi johtaa kuolemaan. Kun hevoselle opetetaan asioita, tulee toimia johdonmukaisesti, rauhallisesti ja järjestelmällisesti. Mikäli hevonen hermostuu opetustilanteessa, sen vaistot kehottavat pakenemaan tai taistelemaan vastaan, mikä on epäedullista oppimiselle. Hevosella keskittymiskyky on rajallinen ja se täytyy huomioida myös varsan opetuksessa. Uusia asioita opeteltaessa harjoitusten tulee olla riittävän lyhytkestoisia, sillä hevonen on kykenevä tiiviiseen keskittymiseen vain muutaman minuutin kerrallaan. (McBane 2009, 18—19.)

Euroopassa varsan käsittely aloitetaan jo nuorena, ja hevosenkoulutusmenetelmät perustuvat ajatukseen, jonka mukaan varsaa käsitellään hellästi, mutta samalla riittävästi, jotta varsa tietää mitä ihminen haluaa sen tekevän. Koulutuksessa toteutetaan samaa ideologiaa kuin hevoslaumassa, jossa hevosjohtajat ovat jalomielisiä niin kauan kun varsa tai aikuinen hevonen käyttäytyy johtajan mielestä hyvin. (Holderness-Roddam 1999, 40.)

Suosittelavaa on, että varsaa aletaan kouluttaa heti sen ensimmäisestä elinpäivästä lähtien ja koulutus jatkuu elämän loppuun asti. Sekalainen hevoslauma, jossa on monen ikäisiä hevosia, olisi varsalle paras mahdollinen kasvuympäristö. Tällaisessa laumassa varsa oppii laumakurin ja kaikki hevosen käyttäytymisen eri vivahteet luonnostaan. Ihmisen ollessa lauman kanssa säännöllisesti tekemisissä oppivat myös varsat ihmisen kuuluvan niiden normaaliin elämään. Vanhempien hevosten kanssa kasvaneet varsat ovat yleensä helpommin käsiteltäviä ja koulutettavia, kuin muunlaisista kasvuympäristöistä tulevat varsat. Tämä johtuu luultavasti siitä, että vanhat hevoset kouluttavat nuorempia kovemmalla ja reilummalla kurilla, kuin mihin ihminen pystyy. (Holderness-Roddam 1999, 40—41.)

Elämänsä ensimmäisinä päivinä varsat kuluttavat aikaa lähinnä nukkumalla ja ime-mällä. Raajojen vahvistuessa ne alkavat liikkua enemmän ja tutustuvat samalla lähiympäristöön sekä muihin laitumella oleviin hevosiin (kuva 4). Normaalisti varsa tutkii ja maistelee ympärillä olevia asioita ja näin kehittää suolistonsa pieneliökantaa. (Saastamoinen 2007, 44.)

KUVA 4. Varsat viettävät ensimmäiset päivänsä lähinnä nukkumalla ja imemällä, mutta raajojen vahvistuessa ne alkavat liikkua enemmän. Valokuva Niina Sorjonen 2012

Muutaman viikon ikäisenä erilaiset hajut alkavat kiinnostaa varsaa ja samaan aikaan alkaa emän hoitaminen varsan taholta. Tässä vaiheessa varsa ei vielä lähde kovin kauaksi emän viereltä, vaan se laukkailee lähinnä emän ympärillä. Emä tarkkailee myös tiiviisti varsaansa ja mikäli varsa kulkee emän mielestä liian kauas, se kutsuu varsaansa. (Saastamoinen 2007, 44.)

Kun varsa on noin kahden viikon ikäinen, se on jo niin vahva, että pystyy juoksemaan emänsä kanssa. Tällöin tamma ja varsa voidaan liittää muuhun laumaan. Tarhan tai laitumen on oltava riittävän suuri, jotta hevoset voivat tarvittaessa väistää toisiaan. (Skepper 2006, 67—68.) Varsan ollessa kolmen viikon ikäinen alkaa varsa leikkiä muiden varsojen tai emänsä kanssa. Tässä vaiheessa alkaa näkyä sukupuolten väliset erot, sillä orivarsat ovat tammavarsoja reippaampia ja aktiivisempia. (Saastamoinen 2007, 44.)

Ihanteellisessa kasvuympäristössä varsalla on ikäistään seuraa, sillä varsojen luusto ja muut tukielimet vahvistuvat ja koordinaatio, liikkeet sekä notkeus kehittyvät niiden leikkiessä. Liikkuminen vaikuttaa positiivisesti myös varsan jalka-asentoihin. Lisäksi varsan leikkiessä lajitoverin kanssa sen ei tarvitse yrittää leikkiä ihmisen kanssa. (Saastamoinen 2007, 44.) Kun varsa pääsee liikkumaan päivittäin, sen luusto pidättää paremmin kivennäisiä ja kovettuu. Liian vähäinen liikunta heikentää luun tiheyttä ja voi altistaa esimerkiksi irtopaloille ja nivelongelmille. Mikäli varsa syntyy aikaisin keväällä, sen liikuntamahdollisuudet ovat vähäisiä, mikä voi näkyä myöhemmin luuston heikkoutena. Terveysten kannalta riittävällä liikunnalla on jopa suurempi merkitys kuin ruokinnalla. (Saastamoinen 2012.)

Muutamia varsoille ominaisia käyttäytymistyyliä on esimerkiksi maan kuopiminen. Varsa kuopii maata yleensä silloin, kun se tarkastelee jotain uutta tai haluaa kiinnittää emänsä, tai jonkun muun hevosen huomion. Monesti näkee nuoren hevosen tai varsan aukovan suutaan vanhemman hevosen edessä. Tämä tarkoittaa hevosenkielellä sitä, että vanhemmalle lajitoverille alistutaan ja toivotaan sen hyväksyvän nuorempi mukaan laumaan. (kuva 5; Holderness-Roddam 1999, 33.)

KUVA 5. Suun aukomisella varsa ilmaisee alistuvansa. Valokuva Ella Tuokko 2012

2.4 Riimuun totuttaminen ja varsan talutus

Varsan synnyttyä tamman ja varsan annetaan olla rauhassa varsomiskarsinassa ainakin ensimmäisen päivän ajan, jotta varsa ehtii vahvistua riittävästi. Säiden salliessa tamma ja varsa voidaan viedä jo seuraavana päivänä varsomisesta tarhaan jaloittelemaan. Ulkona olo aikaa pidennetään pikkuhiljaa kuitenkin sääolosuhteet huomioon ottaen. (Skepper 2006, 67.)

Varsan talutukseen totuttaminen olisi hyvä aloittaa mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Aloitettaessa varsan käsittely aikaisin säästytään luultavasti suuremmilta vaikeuksilta myöhemmin. Riimuun totutus voidaan aloittaa, kun varsa on päivän ikäinen. Käytettävän riimun on oltava oikean kokoinen, sillä epäsoviva riimu voi olla varsaalle vaarallinen. Riimu ei saa olla niin löysällä, että varsa voi jäädä siihen esimerkiksi jalastaan kiinni tai vastaavasti niin tiukalla, että se aiheuttaa hiertymiä. Riimun sopivuutta tulee tarkastella päivittäin, sillä varsan pää kasvaa nopeasti. (Cable 2006, 90.) Varsalla tulisi pitää riimua vain silloin, kun sitä talutetaan tai sille tehdään muita hoitoimenpiteitä. Riimua ei siis tulisi jättää päähän karsinassa tai laitumella turvallisuussyistä. (Kurikka 2008, 75—76.)

Taluttamiseen varsa olisi hyvä totuttaa jo sen ensimmäisistä elinpäivistä lähtien. Taluttaessa on tärkeää, että varsaa ei vedetä eteenpäin vaan tarvittaessa sitä voidaan neuvoa liikkumaan takaa työntämällä. Tässä vaiheessa voidaan käyttää avustajaa tai varsan takaa, kintereiden yläpuolelta, voidaan laittaa kulkemaan naru tai kangassuikale. Varsan takaa kulkevaa narua tai kangassuikaletta voidaan vetää kevyesti ja varsan tulisi reagoida tähän liikkumalla eteenpäin (kuva 6). Varsaa talutetaan emänsä perässä, sillä se pyrkii luontaisesti seuraamaan emäänsä. Kun varsaa talutetaan riimusta alusta lähtien, se oppii siihen, ettei voi mennä minne itse haluaa. (Nieminen 2011, 342.) Ensimmäisiä kertoja varsaa talutettaessa se kävelee hitaasti, jonka vuoksi tamman taluttajan on seurattava varsan kulkua ja tarvittaessa hidastettava tammaa. Laitumelle vietäessä varsa lasketaan aina ennen emää irti. Ennen irti laskua varsa tulisi kääntää pää portille päin. (Kurikka 2008, 76.)

KUVA 6. Pikkuvarsaa taluttaessa riimunnarun voi laittaa kulkemaan sen kintereiden yläpuolelta ja siten kannustaa sitä liikkumaan eteenpäin. Valokuva Niina Sorjonen 2012

2.5 Jalkojen ja hännän alusen pesu

Tamman tullessa varsakiimaan noin viikon kuluttua varsomisesta, alkaa samaan aikaan varsalla ripuli. Tästä ei tarvitse huolestua, jos varsan ruokahalu säilyy normaaliina eikä se vaikuta muuten sairaalta. Kiimariipulia esiintyy myös orpovarsilla ja nykyään arvellaankin, että kyseessä oleva ripuli johtuu suoliston bakteerikannan normaalista muutoksesta. Löysä uloste voi ärsyttää varsan hännän alusen ihoa ja siksi olisi kin suositeltavaa, että likaantuva alue puhdistettaisiin lämpimällä vedellä ja miedolla saippualla muutaman kerran päivässä. Pesun jälkeen ihoa voi rasvata. (Cable 2006, 93.)

Varsa on hännänalusen pesun yhteydessä tottunut letkusta virtaavaan veteen, joten tästä on luontevaa seuraavaksi siirtyä jalkojen pesun harjoitteluun. Jalkojen pesua voi alkaa harjoitella siinä vaiheessa, kun varsa maltaa seistä jo jonkin aikaa rauhassa paikallaan. Jalkoja pestessä tulee huomioida työturvallisuus. Jalkojen pesijän tulee

asettua siten, ettei varsa pysty potkaisemaan häntä etu- tai takajalalla. Henkilöt eivät saa seisoa varsan etujalkojen edessä tai takajalkojen takana. (Lustig 2012.)

Jalkojen pesuun varsa olisi hyvä totuttaa jo pienenä, koska Suomen olosuhteissa hevosen jalkoja joudutaan pesemään toisinaan jopa päivittäin. Hevosille tulevia haavoja joudutaan myös usein puhdistamaan vedellä. Jalkojen pesuun totunut hevonen suhtautuu myös muuhun pesemiseen yleensä hyvin. (Lustig 2012.)

Jalkojen pesua harjoitellessa kannattaa käyttää kädenlämpöistä vettä, jottei varsa turhaan ärsyynny esimerkiksi liian kylmästä vedestä. Vesilettoa pidetään aina siten, ettei se sotkeennu varsan jalkoihin. Pesun jälkeen varsan jalat olisi myös hyvä kuivata huolellisesti. Varsaa ei kielletä, mikäli se kuivauksen yhteydessä nostelee jonkin verran jalkojaan. Se voi yhdistää jalkojen koskettelun jalkojen nostamiseen. (Lustig 2012.)

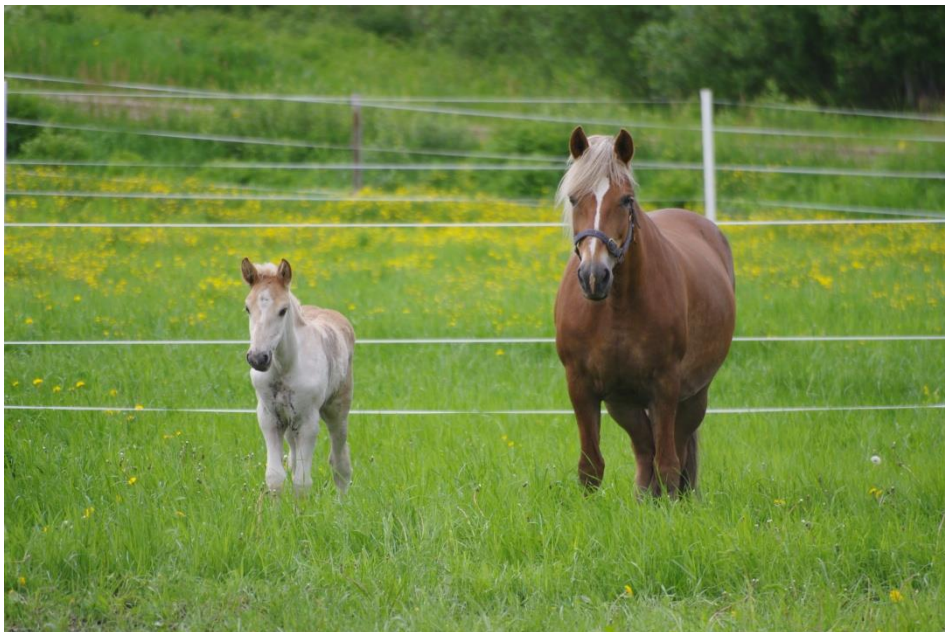
2.6 Emän kanssa oriasemalla

Kotitalilla tehtävä siemennys voi olla varsalliselle tammalle parempi vaihtoehto, kuin keinosiemennysasemalle vieminen. Keinosiemennysasemalla infektioriski on suurempi, sillä siellä hevosten vaihtuvuus on vilkkaampaa. Yleensä oriasemalla toimivat eläinlääkärit ovat kokeneempia tekemään kiimakontrolleja tammoille kuin kunnan eläinlääkärit. Oriasemalla tammat voidaan tarvittaessa tutkia useamman kerran päivässä. (Hyvinkään Hevossairaala.) Monet varsalliset tammat viedään oriasemalle siemennettäväksi. Varsan tulisi olla totunut ihmisen käsittelyyn ja talutukseen ennen oriasemalle viemistä. (Lustig 2012.)

Kun tamman rokotukset on hoidettu asiallisesti koko sen tiineysajan, on varsa saanut ternimaidon mukana riittävästi vasta-aineita viruksien torjuntaan. Tällöin varsan vastustuskyky on hyvä ja se normaalisti pärjää hyvin oriasemalla. Mikäli varsan vastustuskyky on huono, voi se sairastua ja tartuttaa myös muita varsoja. (Nivola 2009.)

Suomen pitkien välimatkojen vuoksi tamma ja varsa täytyy yleensä kuljettaa keinosiemennysasemalle. Jotta kuljettaminen on kaikille osapuolille turvallista, täytyy huomioida joitakin seikkoja. Kuljetuskopin täytyy olla kahdelle hevoselle mitoitettu. Trailereilla kuljetettaessa tulee trailerissa oleva väliseinä poistaa. Hevosia lastattaessa varsa viedään kuljetuskoppiin ensimmäisenä ja tamma kiinnitetään kuljetuskopin va-

sempaan laitetaan. Lastaussillan ollessa kunnolla kiinni varsan voi laskea irti ja ihmiset voivat poistua trailerista. Pienet varsat matkustavat aina vapaina. Varsoja kuljetettaessa täytyy sivuovelle pääsy estää, jottei vaarana ole varsan putoaminen pois kyydistä. Sivuovi voidaan esimerkiksi lukita ulkoapäin siten, ettei sitä saa sisältäpäin auki. Toinen vaihtoehto on sulkea etupuomin alikulku esimerkiksi heinäpaaleilla tai vanerilevyllä. Perille saavuttaessa täytyy varsa ottaa kiinni ennen lastaussillan alas laskeamista. Tamma peruutetaan ennen varsaa ulos trailerista ja varsa talutetaan sen jälkeen pois. (Vääränen 2012.)

KUVA 7. Hingunniemen oriasemalla käy kesäisin varsallisia tammoja. Kuva Ella Tuokko 2012

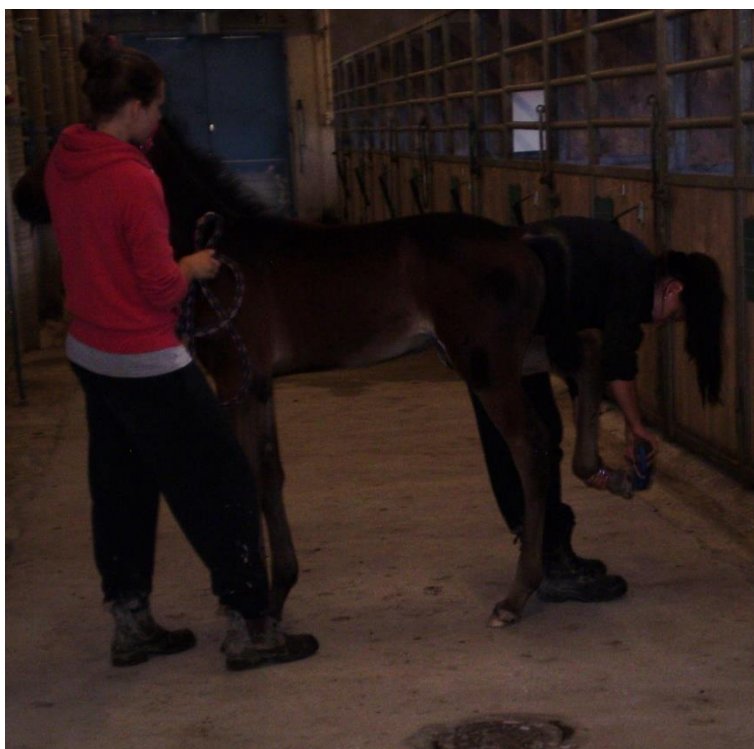
2.7 Jalkojen nostoon totuttaminen ja kavioiden hoito

Harjauksen tarkoituksena on yleensä hevosen puhdistaminen liasta. Lisäksi se vilkastuttaa pinnallista verenkiertoa ja on hevoselle kevyttä hierontaa. Varsoille harjaaminen on tärkeää, jotta ne tottuvat siihen että niitä kosketellaan joka puolelta. Harjaus tehdään pitkän rauhallisin vedoin päästä häntään edeten. Harjauksesta on luontevaa edetä jalkojen nosteluun. (Lustig 2012.)

Varsa tulisi totuttaa jalkojen kosketteluun ja nosteluun jo pienenä, jotta kengitys ja muut kavionhoitotoimenpiteet ovat sille helpompia myöhemmin. On luonnollista, että

kavionhoitotoimenpiteisiin tottumaton hevonen hermostuu ja aiheuttaa ongelmia ja mahdollisesti vaaratilanteita. (Nieminen 2003, 254—255.)

Jalannosto harjoitukset tulee aloittaa vaiheittain. Ensin varsan tulisi tottua siihen, että ihminen koskettaa ja silittää sen jalkoja. Pikkuhiljaa jalkaa aletaan nostaa ja pitää ylhäällä pieniä aikoja kerrallaan. (Nieminen 2003, 254—255.) Aluksi jalkaa ei oteta vielä kengitysasentoon. Opetettaessa jalannostoa tulisi huomioida, ettei jalkaa nosteta liian ylös tai väännätä sitä ulospäin. (Grandström, Johansson, Laiho & Skarra 2011, 19.) Mikäli varsa yrittää riuhtoa jalkaansa vapaaksi, siitä ei saa laskea irti ennen kuin varsa on rauhoittunut. Kun varsa suostuu pitämään jalkaansa rauhallisesti ylhäällä, voidaan kavion pohjaa varovaisesti puhdistaa ja koputella esimerkiksi kaviokoukulla. (kuva 8; Nieminen 2003, 254—255.)

KUVA 8. Varsan jalkojennoston yhteydessä varsan kavionpohjaa voi koputella esimerkiksi harjalla tai kaviokoukulla. Näin se tottuu myöhemmin tehtäviin kavionhoitotoimenpiteisiin. Valokuva Niina Sorjonen 2012

Varsan kavioiden kehityksen kannalta on tärkeää, että se pääsee liikkumaan mahdollisimman paljon kivettömällä ja kuivalla maaperällä, kuten tarhassa tai mieluummin laitumella. Mikäli varsa ei pääse ulkoilemaan säännöllisesti, sen kavioiden kasvu ja kuluminen heikkenevät. Tällöin varsan kaviota tulisi vuolla jopa joka kuukausi, jottei

suurempia epämuodostumia pääse syntymään. Varsan tulisi kuitenkin saada olla ilman kenkiä mahdollisimman kauan, sillä kengittäminen rajoittaa omalta osaltaan kavioiden kasvua. Osana hyvää kaviohoitoa on kavioiden pesu ja puhdistaminen tarpeen vaatiessa sekä se, että karsinassa on riittävästi hyvälaatuista kuiviketta. (Fabritius 2003, 161—163.)

Ammattitaitoisen kengittäjän olisi hyvä käydä katsomassa varsaa ennen kahden kuukauden ikää, sillä riittävän aikaisin aloitetulla kavioiden hoidolla on suuri merkitys varsan tulevaisuuden ja terveyden kannalta. Mikäli varsan jalka-assennoissa on suuria poikkeamia normaaliin verrattuna, tulisi tarvittavat korjaustoimenpiteet tehdä ennen kuin varsa on kuuden viikon ikäinen. Tämän jälkeen pituuskasvu luussa hidastuu, eikä jalkojen alaniveltien virheasentoja voida enää korjata. On myös mahdollista, että ensimmäisen kuukauden aikana jalkojen asentovirheet oikenevat luonnostaan. Jalkojen asentovirheitä korjataan yleensä kengityksellä, esimerkiksi käyttämällä liimakengää. Vaikeimmissa tapauksissa voidaan joutua turvautumaan leikkaukseen. (Mahlmäki 2011, 23.)

2.8 Seisominen kiinnisidottuna

Varsa on tottunut seisomaan käytävällä esimerkiksi jalkojen pesun tai harjauksen yhteydessä niin, että ihminen pitelee sitä kiinni riimusta ja riimunnarusta. Tästä eteenpäin varsan kiinnisitomisharjoitukset kannattaa aloittaa vaihteittain ja rauhallisessa ympäristössä. Esimerkiksi karsina tai tarha ovat sopivia harjoituspaikkoja. Yleensä kiinnisidottuna seisomista harjoitellaan vieroituksen lähestyessä, joten tamma voi alkuvaiheessa olla vielä varsan turvana. (Kaimio 2004, 517.)

Ensimmäisillä kerroilla naru ei vielä solmita, vaan ihminen pitää narun toisesta päästä kiinni. Naru voi kulkea esimerkiksi puomin ympäri tai karsinan kalterien välistä. Tällöin varsan niskaan ei tule painetta sen liikuttaessa päätään. Varsan vetäessä päätään väärään suuntaan narusta tulee pidellä napakasti kiinni, jotta varsa oppii pysymään paikallaan. Välissä oleva ihmiskäsi vähentää paineen syntymistä varsan niskaan ensimmäisillä kerroilla. (Kaimio 2004, 517.)

Hingunniemessä kiinni seisomisharjoitukset aloitetaan ennen varsan vieroitusta niin, että varsat seisovat kiinni aina ruoka-aikaan karsinassa. Tällä tavoin varsat seisovat luonnostaan rauhassa ja paikoillaan eivätkä vastustele narun kiristymistä. Tässä vai-

heessa emä on aina varsan seurana syömässä omasta kupistaan. Myöhemmin pihattoon siirtyessään varsat sidotaan aina kiinni ruokailun ajaksi, jotta jokainen saa varmasti oman ruoka-annoksensa. (kuva 9; Lustig 2012.)

KUVA 9. Hingunniemessä kiinniseisomisharjoitukset aloitetaan iltaruokinnan yhteydessä. Valokuva Niina Sorjonen 2012

2.9 Varsan rekisteröinti ja tunnistus

Varsan synnyttyä se tulee ilmoittaa rekisteriin mahdollisimman pian. Kuukauden sisällä varsomisesta kasvattajan tulee täyttää astutus-/varsomistodistus ja lähettää se alueensa hevosjalostusliittoon. Varsomistodistukseen merkitään varsan nimi, sukupuoli ja syntymäaika. Varsalle tulee keksiä useampi nimiehdotus siltä varalta, että jokin nimiehdotuksista on jo käytössä tai se on muuten epäsovelias. Oriinpitäjä lähettää kasvattajalle varsan syntymätodistuksen sitten, kun astutus- ja varsamaksut ovat suoritettu. Syntymätodistus tulee lähettää hevosjalostusliittoon, tunnistajalle tai Suomen Hippokseen varsan syntymävuoden loppuun mennessä, jotta varsa voi saada ravikilpailuoikeuden. (Hippos.)

Varsan ollessa neljän kuukauden ikäinen tilataan hevosjalostusliitosta henkilö tekemään varsalle tunnistus. Tällöin varsakarvan tulisi olla jo vaihtunut. Hevosjalostuslii-

ton tunnistaja saattaa soittaa itse kasvattajalle tullessaan tunnistamaan alueen varsoja, mutta kasvattajan vastuulla kuitenkin on varsan tunnistuksen varaaminen ja järjestäminen. Yleensä varsojen tunnistus tehdään syksyllä, mutta tunnistus on tehtävä varsalle viimeistään syntymävuotta seuraavan maaliskuun loppuun mennessä, jottei varsa menetä ravikilpailuoikeutta. (Heinonen 2012, 21.)

Tunnistuksessa varsan väri ja merkit kirjataan papereihin, siltä otetaan jouhi- tai verinäyte, jolla varmistetaan varsan polveutumisen. Samalle varsalle laitetaan mikrosiru ja tunnistajalle annetaan varsan syntymätodistus. (Hippos.)

2.10 Vieroitus

Vieroitus on yleensä varsalle varsin suuri stressinaiheuttaja, sillä sen aikana emä ja varsa erotetaan pysyvästi toisistaan. Vieroitus kannattaa ajoittaa siihen, kun varsa on keskimäärin kuuden kuukauden ikäinen. Tällöin varsa on jo kasvanut ja itsenäistynyt sen verran, että emästään vieroitus on sille todennäköisesti helpompaa. (Cable 2006, 114—116.) Luonnossa tamma yleensä vieroittaa varsan vasta vuoden iässä, kun tamman seuraava varsa on syntymässä. Jos tamma ei kuitenkaan ole tiine, voi se jättää varsansa kokonaan vieroittamatta ja antaa sen imeä maitoa vielä pitkään. (Hakosalo 2007, 7.) Vieroituksen toteuttamiselle on olemassa useita eri tapoja. Tamma ja varsa voidaan erottaa toisistaan kerralla niin, että ne eivät ole enää näkö- tai kuuloetäisyydellä toisistaan. Stressittömämpi, mutta hitaampi tapa on vieroittaa varsa vähitellen. Tässä tapauksessa tamma ja varsa voivat olla aluksi päivät eri tarhoissa kuitenkin niin, että ne näkevät toisensa ja yöt samassa karsinassa, jolloin varsa pääsee vielä imemään emästään. Myöhemmin varsa siirretään viereiseen karsinaan yöksi niin, että se näkee vielä emänsä mutta ei pääse enää imemään. (Cable 2006, 114—116.)

Hingunniemessä varsat vieroitetaan vaiheittain siten, että ne ensimmäisen viikon ajan syövät iltaruokansa emiensä kanssa eri karsinoissa. Seuraavalla viikolla varsat viettävät yöt erillään emistään, mutta päivät ne tarhailevat yhdessä tammojen kanssa. Kahden viikon vaiheittaisen vieroituksen jälkeen varsat siirretään pihattoon pieninä varsalaumoina. (kuva 10; Sinkkonen 2012.)

KUVA 10. Hingunniemessä vieroitettut varsat elävät pihatossa pienissä laumoissa. Valokuva Niina Sorjonen 2012

Vieroituksen alussa on entistä tärkeämpää, että tamma ja varsan karsinat ja ulkotarhat ovat ehjät ja hyväkuntoiset. Toistensa perään hätäillessä tamma ja varsa voivat loukata itsensä helposti, jonka vuoksi niitä olisi hyvä valvoa. Varsan stressiä voi helpottaa, jos se pääsee ulos yhdessä muiden varsojen tai vanhempien hevosten kanssa. Mikäli varsa laitetaan yhteen vanhemman hevosen kanssa, tulee ensin varmistua, että tämä vanhempi hevonen on ystävällinen varsaa kohtaan eikä esimerkiksi yritä potkia sitä varsan mahdollisesti yrittäessä imeä siitä maitoa. (Cable 2006, 117.)

Ajan myötä alkaa varsan kiinteän rehun tarve nousta ja se tulisikin totuttaa käytettäviin rehuihin mahdollisimman kattavasti jo ennen vieroitusta. Tällöin minimoidaan vieroituksen aiheuttaman stressitilanteen paheneminen uuden ruokinnan myötä. Vieroitusta ei tulisi siis toteuttaa suoraan laidunkauden jälkeen, kun varsa ei ole tottunut vielä uusiin rehuihinsa. Kaikkien käytettävien rehujen tulee olla ensiluokkaisia, jotta ruuansulatushäiriöitä ei pääse syntymään ja varsan ruuansulatuskanava kehittyy. Väkipuhumäärät tulee pitää aluksi varsin pieninä, mutta niitä voidaan nostaa vähitellen. (Lillkvist 2007, 267—268.)

Varsan pitäisi pystyä vieroitusvaiheessa syömään heinää vähintään 3—4 kiloa ja väkipuhuja 0,5—1 kiloa päivässä. Erityisesti varsan ruokinnassa on kiinnitettävä huomiota valkuaisen, kivennäisten ja vitamiinien saantiin. Mikäli varsaa ruokitaan ainoastaan heinällä ja kauralla, se ei saa riittävästi hyvälaatuista valkuaista. Varsalle tulisikin syöttää 9—10 kuukauden ikään asti valkuaislisänä soijarouhetta tai valkuaiistiivistettä.

Näistä rehuista varsa saa myös riittävästi lysiiniä, joka on varsojen tärkein aminohappo. Varsan riittävä kivennäisten saanti varmistetaan syöttämällä päivittäin 50—75 grammaa kalsiumrikasta kivennäisseosta. Kivennäisseokset sisältävät varsan tarvitseman fosforin ja kalsiumin, sekä hyödyllisiä hivenaineita. Vitamiineista tärkeimmät ovat A-, D-, ja E-vitamiinit. Varsan luusto tarvitsee D-vitamiinia, sillä se säätelee elimistön kalsiumin ja fosforin aineenvaihduntaa. Luuston kehityksessä saattaa tapahtua häiriöitä, mikäli varsa saa rehuista liikaa A-vitamiinia. (Saastamoinen 2007, 92.)

3 TYÖN TOTEUTUS

3.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallisen opinnäytetyön tavoitteena on ohjeistaa, opastaa, järjestää tai järjestelee jotakin käytännön toimintaa. Se sisältää aina käytännön toteutuksen ja sen raportoinnin. Raportin perusteella lukija voi päätellä kuinka opinnäytetyössä on onnistuttu. Toiminnallisen opinnäytetyön tuotos voi olla esimerkiksi ohjekirja, portfolio tai jonkin tapahtuman järjestäminen. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9, 65.)

Toiminnallinen opinnäytetyömme koostuu videomateriaalista ja kirjallisesta raportista. Videoleikkeillä ja kirjallisella raportilla selostetaan varsan elämää syntymästä sen vieroitukseen asti. Opinnäytetyö julkaistaan Virtuaalikyliä-oppimisympäristössä, jossa videot ovat kaikkien katsottavissa ja raportti halukkaiden luettavissa. Opinnäytetyömme tavoitteena on luoda toimivaa opetusmateriaalia Hingunniemen hevostalouden opetukseen, sekä antaa informaatiota myös muille varsojen kanssa toimiville henkilöille.

Tiedonkeruussa on hyödynnetty kirjallisuutta sekä alan ammattilaisia. Tietoa on ollut hyvin saatavilla, mutta huomiota täytyi kiinnittää lähteen luotettavuuteen. Tehdesämme toiminnallisen opinnäytetyön videon muodossa, meidän tuli ottaa selvää videokuvaamisen perusteista ennen kuvausten aloittamista. Meillä ei ollut kesän 2012 aikana ketään videokuvaamisen ammattilaista apunamme, joten emme voineet välttyä joiltakin ongelmilta.

3.2 Videokuvaus

Työn toteuttamistavaksi valittiin videokuva, koska sen avulla tämän aihealueen asioita pystytään havainnollistamaan paremmin, kuin esimerkiksi opaskirjalla. Koimme, että kohderyhmällemme on mielekkäämpää, kun asiat on esitetty videokuvan avulla.

Talliympäristössä videota kuvatessa täytyy kiinnittää erityistä huomiota oikeanlaiseen valaistukseen. Talliympäristö on yleensä pimeä ulkotiloihin verrattuna ja vaikeuksia voi aiheuttaa ikkunoista tuleva luonnonvalo. Valittaessa varsat tai muut eläimet kuvauskohteiksi, tulee huomioida, että niiden kuvaaminen voi olla hankalampaa, kuin ihmisten tai esineiden. Pikkuvarsan keskittymiskyky ja kärsivällisyys on hyvin rajallista,

eikä niitä voi neuvoa sanallisesti tai asetella haluttuihin asentoihin. Tästä syystä kuvaukset toteutettiin useana päivänä ja lyhyinä osioina. Yleensä kuvaukset tehtiin normaalien hoitotoimenpiteiden yhteydessä.

Suurin osa kuvauksista toteutettiin ulkona, koska valaistus siellä oli talliolosuhteita parempi. Ulkokuvauksissa sääolosuhteet oli aina huomioitava ja sateinen kesä asetti omat haasteensa. Paras kuvaussää oli puolipilvinen päivä, koska kirkkaalla aurin-
gonpaisteella kuvamateriaalista tuli liian valaistunutta. Kuvauspaikka täytyi valita siten, että aurinko jäi kuvaajan selän taakse (kuva 11).

KUVA 11. Ulkokuvauksissa täytyy huomioida, että aurinko jää kuvaajan selän taakse.
Valokuva Niina Sorjonen 2012

Hingunniemi oli siitä syystä haasteellinen kuvauspaikka, koska siellä oli myös kesäai-
kaan melko paljon ihmisiä ja liikennettä, joiden liikkumista ei pystynyt rajoittamaan.
Tästä syystä videolle tuli helposti ylimääräistä häiriötä, johon ei pystynyt vaikutta-
maan.

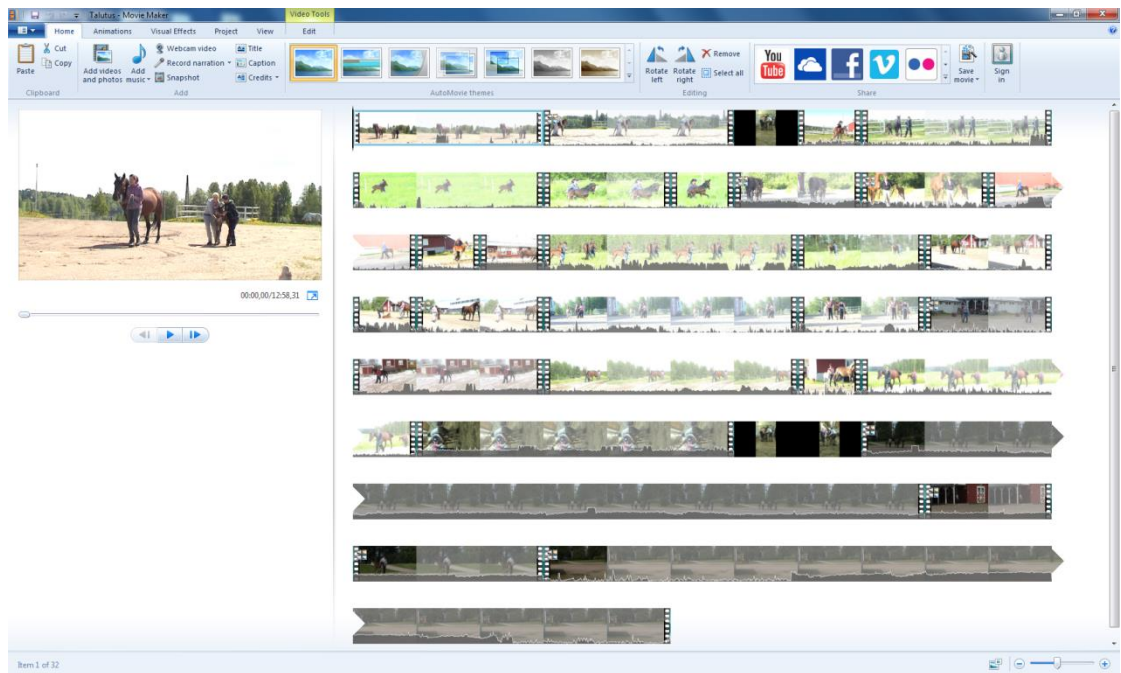
Suurin osa kuvauksista suoritettiin jalustaa apuna käyttäen. Näin varmistettiin vakaa kuva ilman turhia ja häiritseviä värinöitä. Epätasaisella maalla kuvatessa tai joutuessa vaihtamaan nopeasti kuvauspaikkaa, jalusta oli kömpelö apuväline huonojen säätämismahdollisuuksien vuoksi. Mikäli jalustan käyttäminen oli hankalaa, kamera yritettiin saada jotain tukea, esimerkiksi polvea, vasten.

Videokuvauksessa on hyvä käyttää erilaisia tekniikoita, jotta kuvaustyöskentely on helpompaa ja lopputuloksesta saadaan monipuolisempi. Tilttaus on kameran kääntämistä pystysuunnassa. Tilttaus on hyvä apuväline, kun halutaan hiljalleen paljastaa jokin korkea kohde tai seurata jotakin tapahtumaa. Matalaa tilttausta kuvatessa kannattaa kameraa tukea maata vasten. (Hedgecoe 1993, 22, 250—251.) Käytännössä tilttausta kokeiltiin varsan jalka-asentojen kuvaamiseen, mutta se ei toiminut riittävän hyvin tässä yhteydessä.

Zoomaamalla voidaan esimerkiksi siirtyä tarkemmasta lähikuvasta vaikkapa laajempaan yleisnäkymään. Zoomaus ei muuta kuvassa olevien kohteiden keskinäisiä suhteita ja sitä tulisi käyttää varoen, sillä ei se vastaa ihmisen näköaistin toimintaa. Alituinen zoomaaminen on monesti katsojille erittäin raskasta ja jopa ärsyttävää. (Hedgecoe 1993, 57.) Omissa kuvauksissamme käytimme zoomausta silloin, kun kameran vieminen lähemmäs kuvauskohdetta oli mahdotonta. Se oli myös oiva apuväline kun haluttiin kuvata jotakin toimintaa erityisen tarkasti.

Jos maisemaa halutaan esittää laajemmin tai pitää liikkuvaa kuvaa kohteessa, voidaan käyttää kuvatessa panorointia. Panoroinnilla tarkoitetaan kameran kääntämistä vaakasuuntaan samalla kun kohdetta kuvataan. Panoroinnin saa todennäköisemmin onnistumaan silloin, kun kuvaaja tukee omaa vartaloaan johonkin vankkaan tukeen, kuten esimerkiksi seinään. Panorointia aloitettaessa tulisi kuvaajan ottaa hyvä haara-asento ja varmistaa, että omat jalkaterät osoittavat panoroinnin päättymisen suuntaan. Tällöin jalkojen asentoa ei tarvitse korjailla kesken kuvausten. Ylävartaloa kannattaa kierrättää tasaisesti niin, että kuvattava kohde pysyy koko ajan samassa kohdassa kameraa. Koko liikkeen ajan olisi tärkeää tukeutua tasaisesti seinään hyvän tuen saadakseen. Jotta panorointi onnistuu, tulee sitä harjoitella etukäteen ja valita myös sen alku- sekä loppukohtaus. (Hedgecoe 1993, 22, 250—251.) Panorointia käytettiin, kun kuvattiin varsojen taluttamista. Tällä tekniikalla oli helppo seurata liikkuvaa varsaa.

Editoimisella tarkoitetaan yksinkertaistettuna kuvaleikkeiden liittämistä toisiinsa halutussa järjestyksessä ja halutun pituisina. Editoimalla pyritään luomaan mielenkiintoista videokuvaa jättämällä kaikki turha materiaali pois. Editoinnin avulla voidaan yhdistää eri paikoissa ja eri aikana kuvattu materiaali yhteen. (Jones 2003, 84—87.) Editoinnin suoritimme Movie Maker-elokuvatyökalulla. Ohjelman käyttöön meidät opasti lehtori Hannu Viitala. Saimme käyttöömmme myös ammattimaisemman kuvankäsittelyohjelman, mutta totesimme Movie Makerin riittävän tarpeisiimme.

KUVA 12. Movie Maker-ohjelman leikepöytä. Valokuva Niina Sorjonen 2013

On olemassa monia erilaisia kuvan rajaustapoja, mutta yleensä ne jaetaan kahdeksan kuvakoon järjestelmään johon kuuluvat yleiskuva, suuri kokokuva, kokokuva, suuri puolikuva, puolikuva, puolilähikuva, lähikuva ja erikoislähikuva. Kun videota tehdään, olisi suositeltavaa että kahden eri kohtauksen välillä olisi vähintään kahden kuvakoon muutos. Kuvaa rajatessa täytyy muistaa, ettei kuvassa esiintyvää ihmistä rajata nivelten kohdalta. (Välikylä 2005, 36—37.)

Sommittelulla tarkoitetaan rajausta ja kohteiden asettelua kuvaan. Hyvin sommitelussa kuvassa on rauhallinen ympäristö ja kuva näyttää luonnolliselta. Parhaiten kuvan sommittelu onnistuu siten, että kuvan pääkohde asetetaan niin sanotun kultaisen leikkauksen kohdalle. Kultainen leikkaus saadaan aikaiseksi jakamalla kuva kolmeen vaakasuoraan ja kolmeen pystysuoraan osaan. Kuvaan muodostuu neljä leikkaus-

kohtaa, jotka ovat luonnollisimpia huomiokohteita ihmissilmälle. Sommittelun avulla kuvasta saadaan tuotua esille haluttuja yksityiskohtia. (Välikylä 2005, 41, 46.) Kuvauspaikoiksi yritettiin valita mahdollisimman rauhalliset ja kauniit ympäristöt, mutta talliolosuhteissa tämä oli hieman haastavaa.

3.2.1 Äänen lisääminen

Videon kuvauksia suunnitellessamme päätimme keskittyä täysillä kuvaamiseen ja lisätä videoiden äänen vasta jälkikäteen. Jos videolla on puhuja jota kuvataan, on videota erittäin vaikea jälkiäänittää. Ihmisen huulten liikkeitä on jälkikäteen lähes mahdoton saada vastaamaan äänen kulkua. (Hedgecoe 1993, 224.) Jälkikäteen äänittäminen oli mielestämme paras vaihtoehto, koska tallissa ja ulkona kuvatessa on mahdoton saada yhdellä kuvauskerralla täydellistä videokuvaa ja ääntä aikaiseksi meidän ammattitaidollamme. Käyttämässämme videokamerassa oli kiinteä mikrofoni, joka kuitenkin tallensi automaattisesti kaikki videon äänet. Pelkästään kameran omaa mikrofonia käyttämällä on vaikea saada aikaiseksi riittävän laadukasta ääntä. Esimerkiksi zoomin käyttäminen aikaansaa häiritsevää surinaa, jota on vaikea jälkikäteen poistaa. (Hedgecoe 1993, 28.)

Videoiden selostukset äänitettiin erillisellä mikrofonilla ja äänitykset toteutettiin rauhallisessa luokahuoneessa, jotta häiritsevä taustamelu saatiin minimoitua. Videoista saadaan kuitenkin luonnollisempia, kun niissä käytetään myös kuvausten yhteydessä syntynyttä alkuperäisääntä. (Hedgecoe 1993, 224.) Näitä taustaääniä, joita ovat esimerkiksi kavioiden kopina ja hevosten hirnunta, käytimme valmiissa videoissa mahdollisuuksien mukaan.

3.3 Virtuaalikylä

Virtuaalikylä on vuonna 2001 alkunsa saanut sähköinen oppimisympäristö, jonne eri luonnonvara- ja ympäristöalan oppilaitokset voivat lisätä opetuksessaan käytettävää materiaalia. Virtuaalikylä on lähtenyt liikkeelle erilaisten hankkeiden ja oppilaitosten yhteistyöstä. Päätoimijana on Hämeen ammatti-instituutti sekä Hämeen ammattikorkeakoulun Mustialan yksikkö. Pääasiallisesti virtuaalikylässä julkaistu materiaali on tarkoitettu oppilaitosten omille opiskelijoille, mutta lisäksi se on kaikkien kiinnostuneiden vapaassa käytössä. Yhtenä vahvuutena onkin, että Virtuaalikylä on helppokäyttöinen, varsin laaja ja avoin yhteisö. Siellä on työkalut tekstin, kuvan, videoiden sekä

erilaisten prosessien tekemiseen ja julkaisemiseen. Virtuaalikylässä olevaa materiaalia käytetään esimerkiksi osana opetusta tai harjoittelu- ja työssäoppimisjaksoilla. (Rantala.)

Virtuaalikylään kuuluu yli 40 koulutilaa sekä 11 eri tuotantosuuntaa edustavaa yritystä, joilla on omat tunnukset sekä hallintatyökalut materiaalin tuottamiseen. Kun koulu-tila on julkaistu virtuaalikylässä, se voi lisätä sinne materiaalia reaaliajassa ja tämä materiaali on kaikkien käyttäjien nähtävissä. Virtuaalikylä on verkostona varsin suosittu, sillä valokuva-albumeja siellä on lähes 400 kappaletta, videoita yli 200 kappaletta, prosessikaavioita ja erilaisia tietokortteja noin 1000 kappaletta, sekä erilaisiin sivutyyppeihin tehtyjä tietosisältöjä 1000 kappaletta. (Rantala.)

Sisältöä Virtuaalikylään tuotetaan esimerkiksi opetuksen ja harjoittelujen ohessa tai opinnäytetöiden kautta. Tuotetulle sisällölle on olemassa tiettyjä laadullisia kriteerejä, kuten että tekijänoikeuksia ja käyttöehtoja tulee noudattaa ja aineiston tulee olla helposti löydettävissä ja käytettävissä sekä hyvin ymmärrettävissä. Lisäksi Virtuaalikylään tuotetun materiaalin tulee tukea oppimista, olla käytettävissä eri tavoilla ja esimerkiksi videon tulee toimia sellaisella tekniikalla, jonka oletetaan toimivan luotettavasti. (Rantala.)

Virtuaalikylässä on paljon eri koulutilojen sinne lisäämää videomateriaalia. Hevosaiheisia videoita löytyy muun muassa hevosten hoidosta, kouluttamisesta, varsomisesta ja eri hevoskoulujen esittelyä, mutta varsinaista varsanopetusvideota sinne ei ole vielä tuotettu. Näin ollen tässä opinnäytetyössä tehdyt videoleikkeet ovat myös Virtuaalikylässä ensimmäiset.

4 OPPIMATERIAALIN TUOTTAMINEN

Opinnäytetyön aihe saatiin Hingunniemen koulutuspäällikkö Arja Aallolta huhtikuussa 2012. Tällöin toimeksiantajan ohjaajaksi nimettiin vastaava tallimestari Kirsi Lustig, joka vastasi pitkälti Hingunniemen oriasematoiminnasta ja varsojen hoidosta. Aloituspäätös pidettiin toukokuun alussa Hingunniemessä, jonka jälkeen valmisteltiin materiaalia toukokuun lopussa järjestettyyn suunnitelmaseminaariin. Ennen aloitusseminaaria tutustuttiin videokuvauksen teoriaan ja etsittiin opinnäytetyöhön sopivaa lähdemateriaalia.

Saatuamme opinnäytetyömme aiheen, se tuntui meistä mielenkiintoiselta, mutta emme arvanneet, kuinka paljon panostusta sen tekeminen lopulta vaatii. Videokuvaaminen ja videoiden tekeminen oli meille täysin uutta ja koska meillä ei ollut ketään videokuvaamiseen perehtynyttä henkilöä apunamme, opettelimme videokuvaamisen alusta pitäen itse kirjojen avulla. Kuvataessa meinasi iskeä epätoivo, kun kesän aikana katselimme kuvattua materiaalia. Osa materiaalista valottui pahasti, mutta olimme onneksi kuvanneet materiaalia niin paljon, että saimme koottua niistä mielestämme riittävän laadukkaat videot.

Videoiden tekemistä helpotti se, että saimme tehdä kuvaukset Hingunniemessä ja käyttää niissä koulutilan omia sekä oriasemalla vierailleita hevosia. Lisäksi Hingunniemen tallimestarit neuvoivat, kuinka varsojen kanssa toimitaan ja opiskelijat olivat innokkaita toimimaan videoilla hevosten kanssa. Videoiden editointiin saimme myös apua ja se sujui kohtalaisen helposti. Videoilla varsoja käsittelevät ohjatusti Hingunniemen ensimmäisen vuosikurssin hevostalouden opiskelijat, Hingunniemen tallimestarit sekä jonkin verran myös me itse. Videoissa esiintyviltä henkilöiltä on kysytty heidän suostumuksensa. Vastasimme itse videoiden kuvaamisesta tasapuolisesti.

Videoilla esiintyvät hevoset ovat pääasiassa Hingunniemen omia opetushevosia, mutta kuvauksissa käytettiin myös oriasemalla vierailleita tammoja ja varsoja sekä varsapihaton asukkaita. Kaikilta videolla olevien hevosten omistajilta on kysytty lupa kuvaamiseen.

4.1 Videoiden kuvaaminen

Videot kuvattiin Savonian lisalmen kampuksen Sony DCR-HC40E-videokameralla. Aikaa videokuvaamisen käytännön harjoitteluun ei jäänyt paljon, sillä varsat syntyivät jo kesäkuun alussa. Videokuvaamista harjoiteltiin esimerkiksi kotioiloissa erilaisissa valaistuksissa sekä liikkuvan kohteen kuvaamista kuvaamalla Hingunniemessä ratsastustunteja. Vinkkejä kuvaamiseen saatiin kirjoista ja Hingunniemen tallimestari Lea Sinkkoselta, joka on itsekin tehnyt videon osana opinnäytetyötään. Lea olikin ainut henkilö joka neuvoi itse kuvaamisessa.

Ennen kuvauksia laadittiin kuvakäsikirjoitus (LIITE 1), jonka perusteella kuvaukset oli tarkoitus suorittaa. Kuvakäsikirjoituksen tekoon otettiin mallia Hämeen ammattikorkeakoulun sivuilta. Loppujen lopuksi kuvauksia ei tehty täysin kuvakäsikirjoituksen perusteella, koska tilanteita kuvattiin hoitotoimenpiteiden yhteydessä, eivätkä ne menneet suunnitellun käsikirjoituksen mukaisesti. Lisäksi loppukesästä kuvattiin joitakin kuvakäsikirjoitukseen kuulumattomia toimenpiteitä, jotka koettiin tärkeiksi. Tällaisia olivat esimerkiksi varsan lastaaminen ja kuljettaminen sekä kavioiden hoitaminen. Editointivaiheessa pyrittiin kokoamaan videot mahdollisimman hyvälaatuisesta materiaalista, mikä vaikutti videoiden kulkuun ja sisältöön. Käsikirjoituksissa oli suunniteltu videoiden kestävän 2—5 minuuttia, mutta tämä ei toteutunut käytännössä. Videoiden lopullinen pituus riippui siitä, kuinka paljon videoilla oli selostettavia yksityiskohtia.

Kesäkuun alussa varsinaiset kuvaukset käynnistyivät, kun Hingunniemen varsat syntyivät. Jane Surprise ”Siiri” syntyi 5.6.2012 keskellä päivää ja It’s a Deal ”Keijo” 6.6.2012 myöhään illalla. Koska varsat syntyivät peräkkäisinä päivinä, oli varsinkin ensihetkien kuvaamisella kiire. Keijon selviytymisestä ei ollut alussa varmuutta, sillä varsa oli syntyessään suuri ja se oli ollut emänsä kohdussa huonossa asennossa. Tästä syystä se ei päässyt nousemaan jaloilleen ja sitä piti keino-ruokkia. Tämän vuoksi kuvaukset keskittyivät alussa Siiriin, mutta samalla saatiin paljon materiaalia varsan ensihetkien ongelmista, joita ei ollut suunniteltu kuvattavan. Kuvaukset siis tapahtuivat sen hetkisen tilanteen mukaan.

Kuvausjärjestys oli varsan kehityksen mukainen. Kuvaukset aloitettiin varsan kiinnittämällä tarhasta ja karsinasta sekä taluttamisella. Reilun viikon iässä aloitettiin var-

sojen hännän alusten pesu. Samassa yhteydessä kuvattiin usein myös lämmön mitausta, sillä nämä toimenpiteet tehtiin normaalien tallirutiinien yhteydessä.

Kesäkuussa Hingunniemeen saapuivat ensimmäiset varsalliset tammat ja niiden varsat, joita myös käytettiin kuvauksissa. Tämä mahdollisti sen, että kuvamateriaalia saatiin erilaisista yksilöistä.

Hingunniemessä kävi kesäaikaan ammattitaitoinen ja varsan jalkojen asentovirheiden korjaamiseen perehtynyt kengitysseppä katsomassa varsojen jalkoja ja tekemässä mahdollisia korjauskengityksiä. Hänen johdollaan kuvattiin varsojen jalka-asentoja, kavionhoitoa sekä liimakengän laittamista eri vaiheineen. Kun varsat olivat kasvaneet ja vahvistuneet sen verran että ne jaksoivat seistä käytävällä rauhassa, kuvattiin harjaamista ja jalkojen nostoharjoituksia. Näiden harjoitusten sujuessa alettiin puhdistaa varsojen kavioita ja koputella kavioiden pohjia harjalla tai kaviokoukulla. Loppukesällä kuvattiin vielä varsojen jalkojen pesua, lastaamista sekä taluttamista vanhemmalla iällä. Lokakuussa kuvaukset keskittyivät varsojen tunnistukseen ja vieroitukseen joita täydennettiin vielä joulukuussa.

Kameraa pidettiin kesän ajan töissä mukana ja videomateriaalia kuvattiin aina mahdollisuuden tullen. Tämän ansiosta materiaali on monipuolista ja saimme kuvattua myös hoidossa ja opettamisessa mahdollisesti ilmenneitä ongelmia (kuva 13). Tällaisia olivat esimerkiksi varsojen vastustelut talutettaessa ja näitä pätkiä otettiin mukaan valmiille videoille.

KUVA 13. Kuvauksiin osallistui Hingunniemen opiskelijoita ja tallimestareita. Valokuva Niina Sorjonen 2012

4.2 Videoiden editointi ja äänitys

Videomateriaalin siirtäminen Savonian tietokoneelle aloitettiin syyskuussa koulujen alettua. Tässä vaiheessa päästiin tarkastelemaan videomateriaalia ensimmäistä kertaa paremmin. Videomateriaalia oli kuvattuna noin 10 tuntia, joten sen siirtäminen tietokoneelle kesti noin kolme päivää. Aluksi tuntui, että suurin osa materiaalista oli huonolaatuista, mutta materiaalia oli kuvattu runsaasti. Ajan kuluessa itsekriittisyys kuitenkin väheni. Ohjaavilta opettajilta saatiin positiivista palautetta materiaalin laadusta ja huomasimme itsekkin että hyvälaatuista materiaalia oli riittävästi käytettävissä.

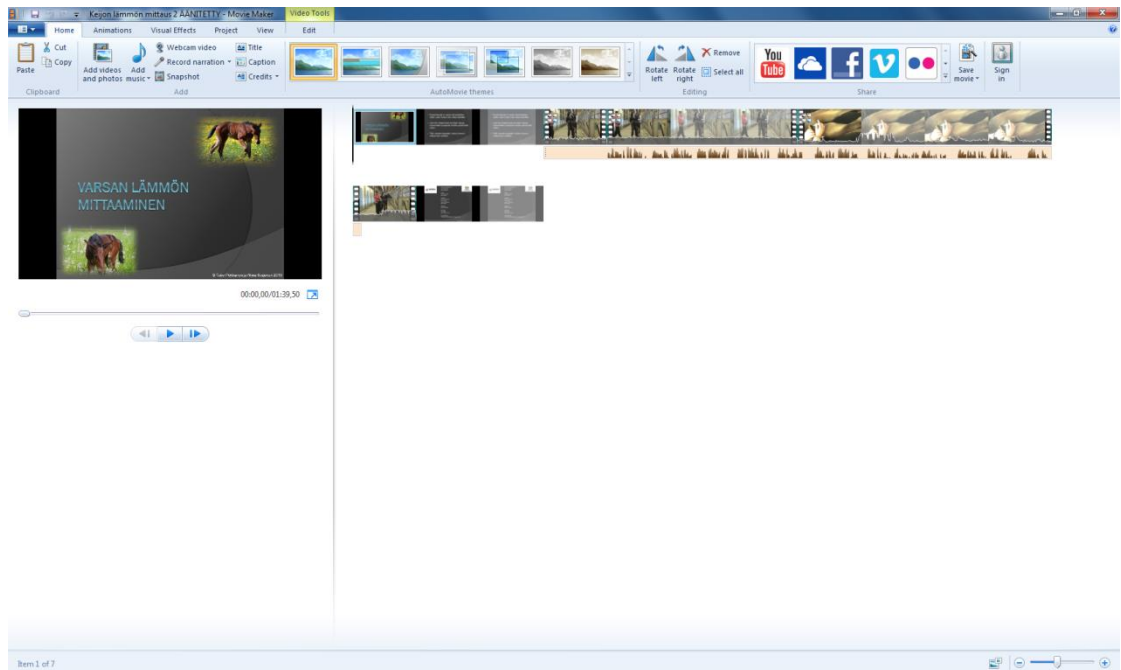
Tarkoituksena oli editoida videot Savonia-ammattikorkeakoulun digitaalisen median kehityskeskuksesta Kuopiossa. Tämä olisi kuitenkin vaatinut useamman käyntikerran Kuopiossa, ja erinäisten syiden vuoksi tultiin siihen lopputulokseen, että tarpeeksi laadukas työ voidaan tehdä lisäalnessa. Lehtori Hannu Viitala opasti Movie Maker-editointiohjelman käytössä.

Videoiden editointi tehtiin syksyn aikana ja editointi sujui yllättävän helposti. Ennen joululomaa muokattiin kaikista videopätkistä raakaversiot, jotka myöhemmin hienosäädettiin selostuksiin sopiviksi. Ongelmia aiheutti sen sijaan käytössä olleen tietokoneen riittämättömät käyttöoikeudet, jotka estivät alustavasti editoitujen videoiden tallentamisen oikeassa muodossa. Hetken jo luulimme tehneemme aivan turhaa työtä, mutta pysyimme Savonian HelpDeskistä käyttöoikeuksien laajentamista. Tämän jälkeen videoiden tallentaminen alkoi sujua.

Videoiden selostukset (LIITE 2) suunniteltiin kirjoitetun raportin perusteella. Videoiden selostuksella pyritään välittämään katsojalle sellaista tietoa, jota pelkästä videokuvasta ei saa selville. Tehtyjä videoita muokattiin siten, että selostus ja videon tapahtumat sopivat yhteen. Alun perin tarkoituksena oli pyytää videoiden selostajaksi oman ryhmämme opiskelija. Koska tekniikka oli jo aiemmin aiheuttanut paljon ongelmia, päädyimme selostamaan videot itse.

Videot äänitettiin alkuvuodesta 2013. Tämä oli ensimmäinen kerta kun äänitimme videoita, joten se ei sujunut niin helposti kuin olimme etukäteen kuvitelleet. Nauhoitukset tehtiin tavallisessa luokahuoneessa Savonian tiloissa lisämessä. Arvelimme saavamme aikaiseksi riittävän laadukkaan äänen tällä tavalla ja mielestämme onnistuimme hyvin. Käytössä ei ollut äänieristettyä huonetta, joten koulun muut äänet häiritsivät välillä nauhoituksia. Videot äänitettiin erillistä mikrofonia käyttäen, jonka saimme käyttöön koululta. Yhteensä äänityksiin meni 12 tuntia, sillä yhdenkään videon nauhoitus ei onnistunut ensimmäisellä kerralla. Myös äänitykseen saatiin apua lehtori Hannu Viitalalta.

Lopuksi videoihin tehtiin koontidiat. Ensimmäisenä on otsikkodia, jota seuraa dia, jossa kerrotaan lyhyesti videon sisällöstä. Videoiden loppuun tuli vielä diat, joissa ilmenee videon tunnistetiedot. Diat tehtiin Power Point-diapohjiin, koska niiden ulkoasu miellytti Movie Makerin selostuspohjia enemmän.

KUVA 12. Valmiiksi editoitu ja äänitetty videoleike Movie Makerissa. Valokuva Tuire Pekkanen 2013

Elokuvaversiona tallennetut videot olivat liian suuria siirrettäväksi suoraan Virtuaaliky- lään, joten valmiit videot ladattiin ensin YouTubeen. Koska YouTubeen ladatessa ohjelma pakkaa videot automaattisesti pienempään kokoon, huonontui videoiden laatukin hieman. Virtuaaliky- lästä videot löytyvät videolinkkeinä.

4.3 Tuotoksen esittely

Tuotoksemme muodostuu kolmestatoista videoleikkeestä, jotka sisältävät hevosta- louden koulutuksessa käytettävää oppimateriaalia. Videot ovat kestoiltaan 1.40—5.19 minuuttia. Yhteensä videoleikkeiden pituudeksi tuli noin 36 minuuttia. Työn toimek- siantajan kanssa sovimme tekevämme lyhyitä videoleikkeitä yhtenäisen pidemmän videon sijaan, koska näin opiskelijoiden on helpompi keskittyä kunkin videon opetuk- seen. Videoleikkeiden avulla seurataan varsan elämää syntymästä vieroituskäiseksi ja jaetaan tietoa varsan hoitamisesta ja opettamisesta.

Raportissa käsitellään samoja asioita kuin videoilla, mutta laajemmin ja syvällisem- min. Siinä on myös tietoa asioista, joita videoilla ei näytetä. Esimerkiksi varsan roko- tus ja loishäätö ovat tärkeitä toimenpiteitä, mutta koimme että niistä kertominen vain

raportissa on riittävää. Opinnäytetyö julkaistaan sähköisessä oppimisympäristössä Virtuaalikylässä, jossa se on kaikkien halukkaiden nähtävissä.

Valmiit videot löytyvät seuraavista linkeistä;

Varsan elämän ensihetket ja terveyden tuntomerkit:

<http://www.youtube.com/watch?v=Y3wJS6y0lp0&feature=youtu.be>

Varsan kiinniottaminen ja riimuun totuttaminen:

<https://www.youtube.com/watch?v=m1f2ELvCpMQ>

Varsan lämmön mittaaminen: <https://www.youtube.com/watch?v=ZrWxCwS4Rpl>

Varsan talutus: <https://www.youtube.com/watch?v=GpQ6t-p1CbY>

Varsan hännänalusen pesu: <https://www.youtube.com/watch?v=4Og6C-x6eSg>

Varsan lastaaminen ja kuljettaminen: <https://www.youtube.com/watch?v=9pqr16xrphg>

Varsa oriasemalla: <https://www.youtube.com/watch?v=ijt1H2jV4Kw>

Varsan kavionhoito: <https://www.youtube.com/watch?v=uMJ1mKQSPzk>

Varsan harjaaminen ja jalkojen nostaminen:

<https://www.youtube.com/watch?v=TTcnnErzsg8>

Varsan jalkojen pesu: https://www.youtube.com/watch?v=IX4vaN5O_Tw

Varsan tunnistus: <http://www.youtube.com/watch?v=xc62d8JBlyY&feature=youtu.be>

Varsan opettaminen seisomaan kiinnisidottuna:

<https://www.youtube.com/watch?v=IVJYo-WbwPs>

Varsan vieroitus: <http://www.youtube.com/watch?v=L9r6cl9rcgs&feature=youtu.be>

4.4 Videoiden arviointi

Videot arvioitiin tiistaina 26.2.2013 Hingunniemessä toisen vuoden hevostenhoitaja- ja ratsastuksenohjaajaopiskelijoilla. Testausta varten laadittiin kyselylomake (LIITE 3), jonka avulla opiskelijat arvioivat tekemiämme videoita. Videoita oli katsomassa ja arvioimassa 17 opiskelijaa. Opiskelijoille jaettiin arviointilomake, jonka he täyttivät videot nähtyään. Arviointilomakkeessa kysyttiin opiskelijoiden aiempaa kokemusta ja tietämystä pikkuvarsan hoitamiseen ja opettamiseen liittyen. Selvitimme videoiden hyödyllisyyttä, selkeyttä sekä ymmärrettävyyttä. Kysyimme myös, olivatko videot opiskelijoiden mielestä sopivan pituisia sekä mitä hyvää tai parannettavaa niissä oli. Lopuksi kysyttiin kokonaisarvosanaa videoista asteikolla 1—5.

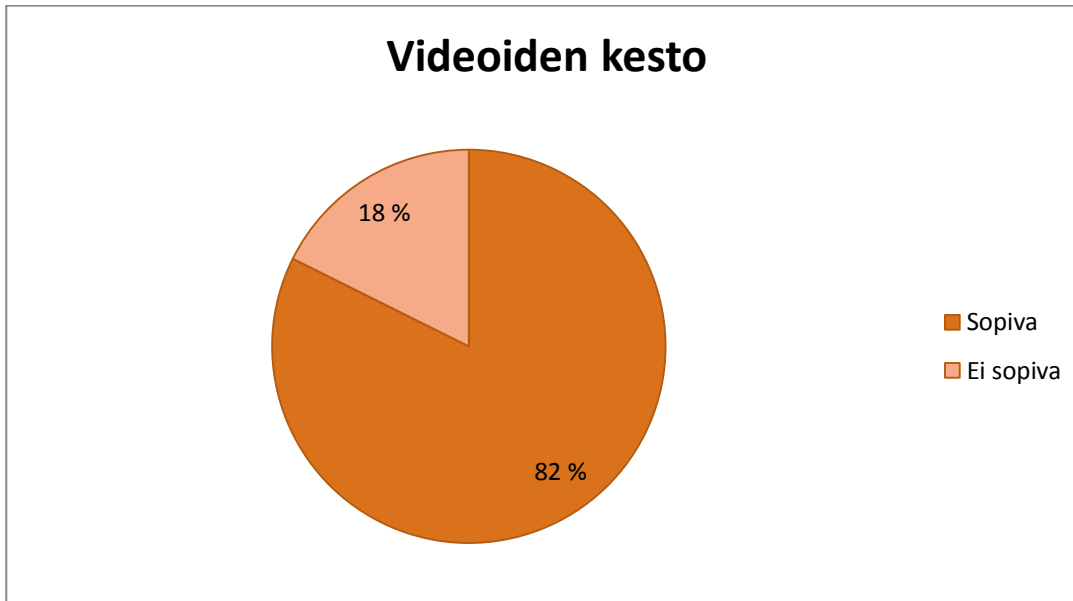
Yhdellä vastaajista ei ollut aiempaa kokemusta pikkuvarsan hoitamisesta tai opettamisesta, mutta kaikki opiskelijat tiesivät mitä pikkuvarsan elämässä tapahtuu ensim-

mäisen puolen vuoden aikana. Vastaajista 82 % koki saaneensa videoilta uutta tietoa pikkuvarsan hoitamisesta ja opettamisesta, yksi vastaaja ei saanut uutta tietoa ja kaksi opiskelijaa jätti vastaamatta tähän kysymykseen (kuvio 1).

KUVIO 1 82 % vastaajista sai videoilta hyödyllistä tietoa pikkuvarsan opettamisesta ja hoitamisesta, 6 % vastaajista ei hyödyllistä tietoa saanut ja 12 % jätti vastaamatta kysymykseen.

16 vastaajan mielestä videot olivat selkeitä ja helposti ymmärrettäviä, yksi opiskelija jätti vastaamatta. 82 % vastaajista oli sitä mieltä, että videot olivat sopivan pituisia. 18 % oli sitä mieltä, että videot eivät olleet sopivan mittaisia (kuvio 2).

KUVIO 2 Yli 80 % vastaajista piti videoita sopivan pituisena. Muiden mielestä videot olivat kestoltaan liian lyhyitä.

Suurin osa katsojista oli tyytyväisiä videoihin, heidän mielestään videot olivat monipuolisia ja selkeitä. Osan mielestä videot olivat kestoltaan turhan lyhyitä ja niitä olisi voinut yhdistää. Joidenkin mielestä selostajan ääni kuului liian hiljaa, mutta tähän saattoi vaikuttaa se, että emme osanneet käyttää kaikkia käytössä olevia kaiuttimia. Testasimme äänen kuuluvuutta myöhemmin Savonian tiloissa, jolloin ongelmia ei ollut. Kokonaisarvosanaksi saimme videoista 4,1. Olimme tyytyväisiä testiryhmältä saamiimme tuloksiin ja vakuutuimme videoiden laadun riittävydestä.

5 PÄÄTÄNTÖ

Pikkuvarsan oikeaoppinen hoitaminen, ruokinta ja opettaminen parantavat sen mahdollisuuksia kehittyä terveeksi ja hyväkäytöksiseksi hevoseksi. Käsittely tulisi aloittaa sen ensimmäisistä elinpäivistä. Tällöin se tottuu ihmisen käsittelyyn ja tulevat hoitoimenpiteet ovat helpompia suorittaa. Ihmisen turvallisuuden kannalta on parempi aloittaa varsan koulutus jo pienenä, sillä silloin sitä on helpompi hallita kuin täysikasvuista eläintä.

Työn tavoitteena oli tehdä toimivaa opetusmateriaalia videon muodossa Hingunniemen hevostalouden opetukseen. Videomateriaali laadittiin kirjallisen raportin avulla. Työssä käsitellään pikkuvarsan elämää sekä sille tapahtuvia ja opetettavia asioita syntymästä vieroitusikäiseksi asti. Videoilla näytetään erilaisia hoitotoimenpiteitä ja opetustilanteita varsin monipuolisesti puuttuen myös mahdollisiin ongelmatilanteisiin. Hoitotoimenpiteet ja opetettavat asiat on tärkeää tehdä pikkuvarsalle oikein, jotta tulevaisuuden ongelmat minimoitaisiin ja hevosesta tulisi helposti käsiteltävä. Opinnäytetyö kokonaisuudessaan löytyy kaikille avoimesta sähköisestä oppimisympäristöstä, Virtuaalikylistä.

Opetusvideoiden tekeminen oli vaativaa, koska meillä ei ollut aiempaa kokemusta videoiden tuottamisesta. Ottaen huomioon lähtötasomme ja käytävissä olevat resurssit voimme olla tyytyväisiä valmiiseen lopputulokseen. Valmis työ täyttää mielestämme asettamamme vaatimukset, sillä videot sisältävät sen tiedon, mitä aloittelija tarvitsee ryhtyessään hoitamaan ja opettamaan pikkuvarsaa. Hingunniemen opiskelijat katsoivat ja arvioivat videot ja tulosten perusteella voitiin päätellä, että videot sopivat opetusmateriaaliksi. Omalle työlleen on herkästi turhan kriittinen, joten videoista saamamme palaute antoi asiaan uutta näkökulmaa. Videot on kuvattu talliympäristössä, joka vaikuttaa osaltaan niiden laatuun. Kuitenkin ne ovat kokonaisuutena riittävän selviä ja monipuolisia. Työn kirjallista osuutta tehdessämme, myös oma ammattitaitomme kehittyi. Varsan opetuksesta on olemassa erilaisia koulukuntia mutta videoilla ja kirjallisessa tuotoksessamme esitellään yleisimpiä tapoja sekä kuinka asiat Hingunniemessä toteutetaan.

Mikäli tekisimme työn uudestaan, ottaisimme perusteellisemmin selvää videokuvamisesta sekä harjoittelisimme kuvaamista enemmän käytännössä. Näin kuvatusta

materiaalista saataisiin laadukkaampaa. Jatkossa videoita voisi tehdä esimerkiksi nuoren ratsuhevosen kouluttamisesta tai pikkuvarsan ongelmista ja sairauksista.

LÄHTEET

Cable, C. 2006. *Terve hevonen Varsa*. Helsinki: Perhemediat Oy.

Ertola, K. *Tamman varsominen*. [Viitattu 12.3.2013]. Saatavissa: <http://www.shkl.net/lehti/vanhat-artikkelit-1990-2006/tamman-varsominen/>.

Fabritius, L. J. 2003. *Kengitysopin käsikirja*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Hakosalo, J. 2008. *Varsan vieroituksella kauaskantoiset vaikutukset*. Pro Hevonen 5–6/2008

Harmo, L. 2012. *Varsottajan ABC*. [Viitattu 25.10.2012]. Saatavissa: http://www.ratsujalostusliitto.fi/kasvattajainfo/varsottajan_abc/.

Hedgecoe, J. 1993. *Videokuvauksen taito*. Karkkila: Kustannus Mäkelä Oy.

Heinonen, J. 2012. *Kesä varsan kanssa syksyyn*. Hevosenomistaja 4/2012.

Higgins, A. J. & Snyder, J. R. 2006. *The equine manual*. Elsevier Saunders.

Holderness-Roddam, J. 1999. *Hevosia!* Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

Jones, F. 2003. *Digivideoijan käsikirja*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Kurikka, L. 2008. *Hevosesta-Käytännön psykologiaa arkeen*. Saarijärvi: Saarijärven Offset Oy.

Ladewig, J., Sondergaard, E. & Christensen, J. W. 2005. Ontogeny: preparing the young horse for its adult life. Teoksessa Mills, D. S. & McDonnell, S.M. *The Domestic Horse*: Cambridge University Press 2005, 139.

Lillkvist, A. 2007. *Ruokinnalla tuloksiin 4*. Pietarsaari: Oy Forsberg Rahkola Oy.

Louhelainen, S & Thuneberg, T. 2010. *Hevoskasvatus*. [Viitattu 30.1.2013]. Saatavissa: https://projektori.hamk.fi/projektit/804/Hevosyritys_kasvatus_2010.pdf.

Lustig, Kirsi 2012. Vastaava tallimestari. Ylä-Savon ammattiopisto. Kiuruvesi 29.5.2012. Keskustelu.

Lätti, R. & Palhovuo, E. 2009. *Onko hevoseni terve?* Hippos 6/2009.

Mahlamäki, M. 2011. *Vuodessa varsasta hevoseksi.* Hippos 4/2011.

McBane, S. 2009. *Tunne hevosesi: Näin hevonen ajattelee ja toimii.* Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Nieminen, V. 2003. a) *Hevosongelmia ja ongelmahevosia.* Teoksessa Nieminen V. (toim.) *Hevosen käsittely ja käyttäytyminen.* Helsinki: Art House Oy.

Nieminen, V. 2003. b) *Hevosen käyttäytymiseen vaikuttavat tekijät.* Teoksessa Nieminen V. (toim.) *Hevosen käsittely ja käyttäytyminen.* Helsinki: Art House Oy.

Nivola, K. 2009. *Tamma tiineeksi.* [Viitattu 13.9.2012]. Saatavissa: www.shkl.net/wp-content/uploads/2011/04/1_2009_1.pdf.

Rantala, M. *Virtuaalikylä.* [Viitattu 8.11.2012]. Saatavissa: http://www.oph.fi/download/116440_A3_Menna_Rantala_Virtuaalikyla.pdf.

Saastamoinen, M. *Ruokintaesimerkkejä vieroitetulle varsalle ja kantavalle tammalle.* Pro Hevonen. 5- 6/2007.

Saastamoinen, M. 2007. *Orivarsat leikkivät eniten.* Pro Hevonen. 3/2007.

Saastamoinen, M. 2012. *Varsasta hevoseksi - nuoren hevosen liikunta ja ruokinta.* Hevosyritys huippukuntoon koulutuspäivä. Luentomateriaali.

Sinkkonen, Lea 2012. Tallimestari. Ylä-Savon ammattiopisto. Kiuruvesi 5.12.2012. Puhelinkeskustelu.

Skepper, J. 2006. *Your mare's first foal.* Kenilworth Press.

Suomen Hevosenomistajien Keskusliitto ry. *Keinoemo-opas*. [Viitattu 12.3.2013].
Saatavissa: <http://www.shkl.net/wp-content/uploads/2011/04/keinoemo-opas.pdf>.

Tuomola, K. 2008. *Tamman varsominen ja terve varsa*. [Viitattu 1.3.2013]. Saatavissa:
sa: http://www.heppalaakari.fi/tamman_varsominen.html

Tuomola, K. 2006. *Varsan terveydenhoito*. [Viitattu 3.8.2012]. Saatavissa:
<http://www.heppalaakari.fi/terveydenhoito.html>

Varmista varsalle hyvä alku. Pro Hevonen 2/2009.

Vilkkä, H. & Airaksinen, T. 2003. *Toiminnallinen opinnäytetyö*. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Välikylä, J. 2005. *Digivideokoulu*. Jyväskylä: Docendo Finland Oy.

Vääränen, Timo 2012. Tallimestari. Ylä-Savon ammattiopisto. Kiuruvesi 14.8.2012.
Keskustelu.

KUVAKÄSIKIRJOITUS

1 Varsan kiinniottaminen ja riimuun totuttaminen, kesto 2-5minuuttia

Kuva 1

Kolme ihmistä menee karsinaan tai laitumelle päitsien ja riimunnarun kanssa. Varsa ja emä ovat irti karsinassa tai laitumella.

Kuva 2

Yksi ihmisistä ottaa emän kiinni ja kaksi varsan. Karsinassa varsa viedään tarvittaessa takapuoli seinää tai nurkkaa vasten ja päitset pujotetaan varsan päähän takaapäin. Laitumella varsan voi työntää emää vasten, jotta se on helpompi ottaa kiinni. Ihmiset pitävät varsasta kiinni niin sanotulla ”sylvotteella”, toinen käsi menee varsan ryntäiden edestä ja toinen takapuolen takaa.

Kuva 3

Varsa pitää päitsiä päässään aluksi vain hetken aikaa. Päitset riisutaan varsalta, kun se on seissyt ne päässään rauhallisesti.

2 Varsan talutus, kesto 5minuuttia

Kuva 1

Pientä varsaa talutetaan ensi kertoja talliin tai tarhaan. Kaksi taluttajaa taluttaa varsaa niin, että toinen taluttaja on varsan toisella puolella ja toinen toisella. Molempien taluttajien toinen käsi menee varsan ryntäiden edestä ja toinen takapuolen takaa. Lisäksi yksi ihminen taluttaa varsan emää.

Kuva 2

Varsaa talutetaan yhden taluttajan voimin niin, että taluttajalla naru menee varsan takapuolen takaa. Lisäksi yksi ihminen taluttaa varsan emää.

Kuva 3

Jos varsa ryntää, voidaan sitä taluttaa niin, että naru menee varsan ryntäiden edestä. Myös tässä on vain yksi taluttaja viemässä varsaa ja toinen emää.

Kuva 4

Kun varsa on tottunut talutukseen, sitä voidaan taluttaa kuin aikuista hevosta.

Kuva 5

Joillakin talleilla varsaa kuljetetaan myös irti emän vierellä. Yksi ihminen taluttaa emää ja varsa juoksee irti mukana.

Kuva 6

Koottuna tilanteita, kun talutus ei menekään niin kuin on suunniteltu. Varsa ei liiku ja taluttaja vain vetää, varsa kiskoo taluttajaa ja taluttaja raahautuu perässä ja varsa villiintyy ja taluttajalla on vaikeuksia saada se hallintaan.

3 Lämmön mittaus, kesto 2-3 minuuttia

Kuva 1

Varsa seisoo käytävällä tai karsinassa niin, että sitä pidetään kiinni. Avustaja pitelee varsaa kiinni niin, että toinen käsi menee varsan ryntäiden edestä ja toinen varsan takapuolen takaa. Varsan tulee seistä rauhallisena aloillaan.

Kuva 2

Kun varsa on kiinni, tulee toinen ihminen varsan luo tarvittavien kuumemittarin, rasvan ja paperin kanssa.

Kuva 3

Kuvattuna kuumemittari, rasva ja paperi.

Kuva 4

Varmoin ottein lämpöä mittaava henkilö rasvaa kuumemittarin pään ja nostaa toisella kädellä varsan hännän ylös. Toisella kädellään hän laittaa varovasti mittarin varsan peräsuoleen.

Kuva 5

Kun lämpö on mitattu, mittari otetaan pois varsan peräsuolesta ja siitä pyyhitään ylimääräiset rasvat pois. Varsaa kehutaan.

4 Harjaaminen, kesto 2-3 minuuttia

Kuva 1

Varsaa pidetään kiinni tallin käytävällä. Kuvassa on varsan lisäksi kaksi henkilöä.

Kuva 2

Harjaaja silittelee varsaa ja ottaa pehmeän harjan käteensä.

Kuva 3

Varsaa sivellään harjalla edeten päästä häntää kohti. Jalkojen kosketteluun harjalla käytetään eniten aikaa. Varsaa totutetaan siihen, että harjalla voidaan koskea ympäri kehoa.

5 Kavioiden nosto, kesto 5 minuuttia

Kuva 1

Varsa seisoo käytävällä kiinni pidettynä. Avustaja pitelee varsaa kiinni päitsistä, ja jalkojen nostelija seisoo varsan vieressä. Varsa seisoo rauhallisena paikoillaan.

Kuva 2

Varsaa rapsutetaan ja sivellään ympäri kehoa, jotta se tottuu ihmisen kosketukseen.

Kuva 3

Kavioiden nostaminen aloitetaan etujalasta. Kaviota nostava henkilö sivelee varsan kaulaa ja käsi etenee rauhallisesti jalkaa kohden. Nostettavaa jalkaa sivellään ylhäältä alaspäin useamman kerran ja kun varsa on rauhallinen, jalkaa nostetaan ylöspäin. Jalkaa pidetään ilmassa hetken aikaa. Jos varsa rimpuilee, jalkaa pidetään ilmassa niin kauan, että varsa rauhoittuu ja vasta sitten jalka vapautetaan.

Kuva 4

Etujalan noston onnistuttua, siirrytään kohti takajalkaa. Varsaa sivellään lautaselta alaspäin jalkaa kohti edeten. Kun varsa on rauhallinen, takajalka nostetaan samalla tavoin kuin etujalka.

Kuva 5

Takajalan nostoa kuvataan sekä sivulta, että takaapäin.

Kuva 6

Kun jalat on nostettu, varsaa rapsutetaan kiitokseksi.

Kuva 7

Kun varsa antaa nostaa kavionsa sujuvasti, kavion pohjia koputellaan esimerkiksi harjalla. Näin varsaa totutetaan tulevaisuudessa tapahtuvaan kengitykseen.

6 Hännäanalusen pesu, kesto 2-3 minuuttia

Kuva 1

Kuvataan tyhjää pesupaikkaa.

Kuva 2

Varsa talutetaan pesupaikalle. Varsan lisäksi kuvassa on kaksi henkilöä, toinen pitelee varsaa kiinni ja toinen pesee varsaa.

Kuva 3

Kuvataan sientä, joka kastellaan lämpimällä vedellä.

Kuva 4

Varsa on takamus kameraan päin. Hännänalusen pesijä asettuu varsan toiselle sivulle. Varsan häntä nostetaan tieltä pois ja likaantunut hännänalunen pyyhitään puhtaaksi kastellulla sienellä.

Kuva 5

Varsan hännänalus kuivataan puhtaalla pyyhkeellä.

Kuva 6

Kuivattu hännänalus rasvataan lopuksi karvattomilta alueilta.

7 Jalkojen pesu, kesto 2 minuuttia

Kuva 1

Varsa seisoo pesupaikalla kiinnipidettynä. Jalkojen pesuun tarvitaan kaksi henkilöä. Toinen pitää varsaa kiinni ja toinen pesee jalkoja.

Kuva 2

Varsa on hännänalusen pesun yhteydessä tottunut seisomaan pesupaikalla ja siihen että märästä sienestä valuu vettä. Jalkojen pesijä kääntää vesihanan päälle niin että letkusta tulee hiljaisella paineella lämmintä vettä.

Kuva 3

Pesijä seisoo varsan vierellä ja sivelee varsan jalkoja kädellään. Vettä valutetaan jalkaa pitkin alhaalta ylöspäin rauhallisesti edeten. Vettä voidaan myös laskea letkusta siten, että jalkaa sivellään kädellä ja saman aikaisesti vettä lasketaan kohtaan mihin käsi koskee. Veden virtaavuutta lisätään sitä mukaa kun varsa tottuu pesemiseen.

8 Emän kanssa oriasemalla, kesto 2-3 minuuttia

Kuva 1

Varsa ja tamma kävelevät juoksutushallin tai toimenpidehuoneen ovesta sisälle. Tamma kulkee varsan edellä.

Kuva 2

Emä seisoo hoitokarsinassa ja varsa talutetaan emän takaa hoitokarsinan etupuolelle.

Kuva 3

Varsa odottaa tutkimuksen ajan emän etupuolella. Tammaa ja varsaa kuvataan eri kuvakulmista.

Kuva 4

Tamma irrotetaan hoitokarsinasta ja talutetaan varsan kanssa ulos hallista. Emä kulkee varsan edellä.

VIDEOIDEN SELOSTUKSET

Varsan tunnistus

Varsan ollessa neljän kuukauden ikäinen tilataan hevosjalostusliitosta henkilö tekemään varsalle tunnistus. Tällöin varsakarvan tulisi olla jo vaihtunut. Yleensä varsojen tunnistus tehdään syksyllä, mutta tunnistus on tehtävä varsalle viimeistään syntymävuotta seuraavan maaliskuun loppuun mennessä, jottei varsa menetä ravikilpailuoikeutta.

Tunnistusta varten kannattaa varata riittävästi apuvoimia varsan kiinnipitelyä varten, mikäli varsa on yhteistyöhaluton.

Tunnistuksessa varsalta otetaan jouhi – tai verinäyte, jolla varmistetaan varsan polveutuminen.

Varsa ilmoitetaan rekisteriin mahdollisimman pian syntymän jälkeen. Kuukauden sisällä varsomista kasvattajan tulee täyttää astutus-/varsomistodistus ja lähettää se alueensa hevosjalostusliittoon. Varsomistodistukseen merkitään varsan nimi, sukupuoli ja syntymäaika. Varsalle tulee keksiä useampi nimiehdotus, siltä varalta että jokin nimiehdotuksista on jo käytössä tai se on muuten epäsopiva.

Tunnistustilanteessa varsan tulisi olla puhdas, jotta kaikki mahdolliset merkit ovat näkyvissä. Tunnistaja kirjaa varsan värin ja merkit paperiin. Mikäli varsalla ei ole mitään merkkejä, tunnistaja kirjaa paperiin missä kohdissa varsalla on karvapyönteitä.

Oriinpitäjä lähettää kasvattajalle varsan syntymätodistuksen sitten, kun astutus- ja varsamaksut ovat suoritettu. Syntymätodistus tulee lähettää hevosjalostusliittoon, Suomen Hippokseen tai antaa varsan tunnistajalle syntymävuoden loppuun mennessä.

Tunnistuksen lopuksi tunnistaja ajelee koneella varsan kaulalle karvattoman alueen. Alue puhdistetaan desinfiointiaineella ja siihen laitetaan mikrosiru. Mikrosirun toimivuus testataan lopuksi lukulaitteella.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Hannu Ala-Korpi, Liisa Rouhiainen ja Emilia Räisänen

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: It's A Deal, Real Deal ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan hännänalusen pesu

Tamman tullessa varsakiimaan noin viikon kuluttua varsomisesta, alkaa samaan aikaan varsalla ripuli. Tästä ei tarvitse huolestua jos varsan ruokahalu säilyy normaalina eikä se vaikuta muuten sairaalta. Kiimariipulia esiintyy myös orpovarsoilla ja nykyään arvellaankin että kyseessä oleva ripuli johtuu suoliston bakteerikannan normaalista muutoksesta. Normaalisti varsa tutkii ja maistelee ympärillä olevia asioita ja näin kehittää suolistonsa pieneliökantaa.

Löysä uloste voi ärsyttää varsan hännän alusen ihoa ja siksi olisikin suositeltavaa, että likaantuva alue puhdistettaisiin lämpimällä vedellä ja miedolla saippualla muutaman kerran päivässä.

Ensimmäisiä kertoja pestessä hännän alun kannattaa puhdistaa sangossa kastellulla sienellä vesiletkun sijaan, jotta varsa tottuu pesuun. Vesiletkuun varsan voi totuttaa kun se ensin sietää kostealla sienellä pesun.

Pesun jälkeen kastunut alue kuivataan huolellisesti puhtaalla pyyhkeellä. Puhdistetulle iholle on hyvä levittää lopuksi ärtyneelle iholle tarkoitettua rasvaa.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Roosa-Riia Haapsalo, Mia Heiskanen, Salla Kellokumpu ja Kirsi Lustig

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: It's A Deal, June Surprise ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan lastaaminen ja kuljettaminen

Suomen pitkien välimatkojen vuoksi tamma ja varsa täytyy yleensä kuljettaa keino-siemennysasemalle.

Hevosia lastattaessa varsa viedään kuljetuskoppiin ensimmäisenä ja tamma kiinnitetään kuljetuskopin vasempaan laitaan.

Varsa lasketaan traileriin irti vasta, kun lastaussilta on kunnolla kiinni. Sen jälkeen ihmiset voivat poistua trailerista. Pienet varsat matkustavat aina vapaina. Jotta kuljettaminen on kaikille osapuolille turvallista, täytyy huomioida joitakin seikkoja.

Kuljetuskopin täytyy olla mitoitettu kahdelle hevoselle. Trailerilla kuljetettaessa tulee trailerissa oleva väliseinä poistaa.

Varsoja kuljetettaessa täytyy sivuovelle pääsy estää, jottei vaarana ole varsan putoaminen pois kyydistä.

Sivuovi voidaan esimerkiksi lukita ulkoapäin siten, ettei sitä saa sisältäpäin auki. Toinen vaihtoehto on sulkea etupuomin alikulku esimerkiksi heinäpaaleilla tai vanerilevyllä.

Perille saavuttaessa täytyy varsa ottaa kiinni ennen lastaussillan alas laskemista.

Tamma peruutetaan ennen varsaa ulos trailerista ja varsa talutetaan sen jälkeen pois.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Sini Heikkinen, Tuire Pekkanen ja Sara Valta

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: It's A Deal, Real Deal ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan opettaminen seisomaan kiinnisidottuna

Varsa on tottunut seisomaan käytävällä esimerkiksi jalkojen pesun tai harjauksen yhteydessä niin, että ihminen pitelee sitä kiinni riimusta ja riimunnarusta. Tästä eteenpäin varsan kiinnisitomisharjoitukset kannattaa aloittaa vaiheittain ja rauhallisessa ympäristössä. Esimerkiksi karsina on sopiva harjoituspaikka. Yleensä kiinnisidottuna seisomista harjoitellaan vieroituksen lähestyessä, joten tamma voi alkuvaiheessa olla vielä varsan turvana.

Hingunniemessä kiinni seisomisharjoitukset aloitetaan ennen varsan vieroitusta siten, että varsat ovat karsinassa kiinnisidottuina ruoka-aikana. Tällä tavoin varsat seisovat luonnostaan rauhassa ja paikoillaan eivätkä vastustele narun kiristymistä. Tässä vaiheessa emä on aina varsan seurana syömässä omasta kupistaan.

Myöhemmin pihattoon siirtyessään varsat sidotaan aina kiinni ruokailun ajaksi, jotta jokainen saa varmasti oman ruoka-annoksensa.

Jos kiinniseisomisharjoituksia tehdään muuten kuin ruokinnan yhteydessä, kannattaa ensimmäisillä kerroilla jättää naru solmimatta. Tällöin ihminen pitää narun toisesta päästä kiinni. Naru voi kulkea esimerkiksi puomin ympäri tai karsinan kalterien välistä. Tällöin varsan niskaan ei tule painetta sen liikuttaessa päätään. Varsan vetäessä päätään väärään suuntaan narusta tulee pidellä napakasti kiinni, jotta varsa oppii pysymään paikallaan.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Liisa Rouhiainen ja Niina Sorjonen

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: It's A Deal, June Surprise, Rainy May, Still Counting ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan harjaaminen ja jalkojen nostaminen

Harjauksen tarkoituksena on yleensä hevosen puhdistaminen liasta. Lisäksi se vilkastuttaa pinnallista verenkiertoa ja on hevoselle kevyttä hierontaa. Varsoille harjaaminen on tärkeää, jotta ne totuvat siihen että niitä kosketellaan joka puolelta. Harjaus tehdään pitkin rauhallisin vedoin päästä häntään edeten. Harjauksesta on luontevaa edetä jalkojen nosteluun.

Varsa tulisi totuttaa jalkojen kosketteluun ja nosteluun jo pienenä, jotta kengitys ja muut kavionhoitotoimenpiteet ovat sille helpompia myöhemmin. Jalannosto harjoitukset tulee aloittaa vaiheittain. Ensin varsan tulisi tottua siihen, että ihminen koskettaa ja silittää sen jalkoja. Pikkuhiljaa jalkaa aletaan nostaa ja pitää ylhäällä lyhyitä aikoja kerrallaan.

Aluksi jalkaa ei oteta vielä kengitysasentoon. Opetettaessa jalannostoa tulisi huomioida, ettei jalkaa nosteta liian ylös tai väännetä sitä ulospäin. Mikäli varsa yrittää riuhtoa jalkaansa vapaaksi, siitä ei saa laskea irti ennen kuin se on rauhoittunut.

Pikkuhiljaa jalan ylhäällä pitoaika voidaan pidentää.

Kun varsa suostuu pitämään jalkaansa rauhallisesti ylhäällä, voidaan kavion pohjaa varovaisesti puhdistaa ja koputella esimerkiksi kaviokoukulla.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Sini Julkunen, Nina Pyykönen, Anni Tervo, Sara Valta ja Ida Yrttiaho

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: It's A Deal, June Surprise ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan jalkojen pesu

Varsa on hännänalusen pesun yhteydessä tottunut letkusta virtaavaan veteen, joten tästä on luontevaa seuraavaksi siirtyä jalkojen pesun harjoitteluun. Jalkojen pesua voi alkaa harjoitella siinä vaiheessa kun varsa maltaa seistä jo jonkin aikaa rauhassa paikallaan.

Varsa tuodaan pesupaikalle emänsä kanssa. Avustaja pitelee varsaa ja jalkoja pesevä henkilö valuttaa letkusta vettä varsan lähetyvillä. Jalkoja pestessä tulee huomioida työturvallisuus. Jalkojen pesijän tulee asettua siten, ettei varsa pysty potkaisemaan häntä etu- tai takajalalla. Henkilöt eivät saa seisoa varsan etujalkojen edessä tai takajalkojen takana.

Kun varsinainen jalan peseminen aloitetaan lasketaan vettä ensin kavion rajaan ja jalkaa sivellään saman aikaisesti kädellä pitkin rauhallisin vedoin. Pikkuhiljaa edetään jalassa ylöspäin.

Jalkojen pesuun varsa olisi hyvä totuttaa jo pienenä, koska Suomen olosuhteissa hevosen jalkoja joudutaan pesemään toisinaan jopa päivittäin. Hevosille tulevia haavoja joudutaan myös usein puhdistamaan vedellä. Jalkojen pesuun tottunut hevonen suhtautuu myös muuhun pesemiseen yleensä hyvin.

Jalkojen pesua harjoitellessa kannattaa käyttää kädenlämpöistä vettä, jottei varsa turhaan ärsyynny esimerkiksi liian kylmästä vedestä. Vesiletkua pidetään aina siten, ettei se sotkeennu varsan jalkoihin.

Pesun jälkeen varsan jalat olisi myös hyvä kuivata huolellisesti. Varsaa ei kielletä, mikäli se jalkojen pesun yhteydessä nostelee jonkin verran jalkojaan, sillä se voi yhdistää jalkojen koskettelun jalkojen nostamiseen.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Sini Heikkinen ja Tuire Pekkanen

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: It's A Deal, Real Deal ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsa oriasemalla

Monet varsalliset tammät viedään oriasemalle siemennettäväksi. Varsan tulisi olla tottunut ihmisen käsittelyyn ja talutukseen ennen oriasemalle viemistä. Tammalle tehtävät tutkimukset ja muut toimenpiteet tehdään hoitokarsinassa, jotta se on tamman hoitajille turvallisempaa. Varsa ja tamma ovat samassa tilassa ja varsan tulee olla emän välittömässä läheisyydessä, tammalle tehtävien toimenpiteiden ajan.

Kotitallilla tehtävä siemennys voi olla varsalliselle tammalle parempi vaihtoehto, kuin keinosiemen- nysasemalle vieminen. Keinosiemen- nysasemalla infektioriski on suurempi, sillä siellä hevosten vaihtuvuus on vilkkaampaa. Oriasemalle vientiä puoltaa kuitenkin se, että yleensä oriasemalla toimivat eläinlääkärit ovat kokeneempia tekemään kiimakontrolleja tammoille kuin kunnan- eläinlääkärit. Oriasemalla tammät voidaan tarvittaessa tutkia useamman kerran päivässä.

Eläinlääkäreillä ei usein ole myöskään aikaa tehdä kotitallikäyntejä keinosiemen- nysasioissa.

Kun tamman rokotukset on hoidettu asiallisesti koko sen tiineysajan, on varsa saanut ternimaidon mukana riittävästi vasta-aineita viruksien torjuntaan. Tällöin varsan vastustuskyky on hyvä ja se normaalisti pärjää hyvin oriasemalla. Mikäli varsan vastustuskyky on huono, voi se sairastua ja tartuttaa myös muita varsoja.

Toimenpiteiden jälkeen tammalla voi olla kiire pois hoitokarsinasta. Varsan taluttajan täytyy huolehtia, ettei varsa jää kiireisen tamman jalkoihin tai emästään jälkeen hoitotilasta poistuttaessa.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Anni Tervo, Niina Sorjonen ja Sara Valta

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: It's A Deal, June Surprise, Rainy May ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan talutus

Taluttamiseen varsa olisi hyvä totuttaa jo sen ensimmäisistä elinpäivistä lähtien. Ensimmäisiä kertoja talutettaessa varsa kävelee hitaasti, minkä vuoksi tamman taluttajan on seurattava varsan kulkua ja tarvittaessa hidastettava tammaa. Varsaa talutetaan emänsä perässä, sillä se pyrkii luontaisesti seuraamaan emäänsä.

Hingunniemessä varsoja talutetaan ensimmäisiä kertoja kahden taluttajan voimin. Molemmat taluttajat tarttuvat varsaa halausotteella ja kannustavat sitä liikkumaan eteenpäin takaa työntämällä.

Kuvassa näkyy kuinka ihmisten kädet menevät varsan takana.

Myöhemmin siirrytään yhteen taluttajaan. Edelleen varsaa pidetään halausotteessa ja varsan takaa kulkevalla kädellä autetaan eteenpäin liikkumisessa.

Varsan kulkiessa luonnostaan reippaasti eteenpäin, voi riimunnarun laittaa kulkemaan ryntäiden edestä. Narusta pidättämällä varsan saa tarvittaessa hidastamaan vauhtiaan.

Talutuksen sujuessa suhteellisen hyvin, voidaan varsan kintereiden yläpuolelta laittaa kulkemaan naru tai kangassuikale. Varsan takaa kulkevaa narua tai kangassuikaletta voidaan vetää kevyesti ja varsan tulisi reagoida tähän liikkumalla eteenpäin.

Kaikilla talleilla ei ole aina mahdollista saada varsalle omaa taluttajaa, minkä vuoksi varsaa voi kuljettaa myös vapaana emänsä mukana. Kun varsaa talutetaan riimusta alusta lähtien, se oppii siihen, ettei voi mennä minne itse haluaa.

Taluttaessa on tärkeää, että varsaa ei vedetä eteenpäin vaan tarvittaessa sitä voidaan neuvoa liikkumaan esimerkiksi laittamalla naru kulkemaan varsan takaa.

Varsan riehaantuessa voi sitä hillitä jarruttamalla narulla ryntäiden edestä.

Kaikki varsat eivät siedä narun kulkemista kintereiden yläpuolella.

Tilanteesta selvittää, kun naru poistetaan varsan takaa ja pyydetään toinen taluttaja avuksi.

Varsoja käsiteltäessä ei saa koskaan hermostua. Varsan riehuessa talutuksessa täytyy tamman taluttajan olla erityisen tarkkana, ettei hän vie tammaa liian kauaksi varsasta. Jo hieman vanhempi varsaa voidaan pitää tukevasti kiinni sen riehuessa. Varsalle tehdään selväksi, ettei se pääse

talutuksesta irti vaikka se kuinka riuhtoisi. Taluttajan pysyessä rauhallisena myös varsa yleensä rauhoittuu.

Kun varsan talutuksessa edetään johdonmukaisesti, oppii se varsin pian kulkemaan talutuksessa mallikkaasti.

Laitumelle tai tarhaan vietäessä varsa lasketaan aina ennen emää irti. Ennen irti laskua varsa tulisi kääntää pää portille päin.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Raisa Francis, Roosa-Riia Haapsalo, Minttu Happo, Mia Heiskanen, Erja Kauppinen, Salla Kellokumpu, Hetta Leskinen, Jenna Tirkkonen, Kirsi Lustig, Ira Nerg, Tuire Pekkanen, Katriina Petrell, Marika Rauhanoksa, Liisa Rouhiainen, Lea Sinkkonen, Sara Valta ja Ida Yrttiaho

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: Caprice du Roi, It's A Deal, Jorken Metka, June Surprise, Rainy May, Real Deal, Simunan Samba, Tacatá ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikat: Kotalan talli, Kiuruvesi ja Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan kiinniottaminen ja riimuun totuttaminen

Riimuun totutus voidaan aloittaa, kun varsa on päivän ikäinen. Yleensä emä ja varsa viedään tässä vaiheessa ensimmäistä kertaa ulos ja varsalle laitetaan riimu päähän. Tamma tulee ottaa aina kiinni ennen varsaa.

Ensimmäisiä kertoja riimua päähän laitettaessa varsa voi vastustella. Tästä syystä varsan voi ohjata esimerkiksi karsinan nurkkaukseen tai emäänsä vasten, että sen kiinniottaminen on helpompaa. Riimu pujotetaan varsan päähän takaapäin.

Käytettävän riimun on oltava oikean kokoinen, sillä epäsopiva riimu voi olla varsalle vaarallinen. Riimu ei saa olla niin löysällä, että varsa voi jäädä siihen esimerkiksi jalastaan kiinni tai vastaavasti niin tiukalla, että se aiheuttaa hiertymiä. Riimun sopivuutta tulee tarkastella päivittäin, sillä varsan pää kasvaa nopeasti.

Varsalla tulisi pitää riimua vain silloin, kun sitä talutetaan tai sille tehdään muita hoitotoimenpiteitä. Riimua ei siis tulisi jättää päähän karsinassa tai laitumella turvallisuussyistä.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Mia Heiskanen, Noora Karppinen, Lea Sinkkonen ja Tuire Pekkanen

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: It's A Deal, June Surprise, Rainy May, Real Deal ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan vieroitus

Vieroitus on yleensä varsalle varsin suuri stressi, joten se kannattaa ajoittaa siihen, kun varsa on keskimäärin kuuden kuukauden ikäinen. Tällöin varsa on jo kasvanut ja itsenäistynyt sen verran, että emästään vieroitus on sille todennäköisesti helpompaa.

Vieroituksen toteuttamiselle on olemassa useita eri tapoja. Tamma ja varsa voidaan erottaa toisistaan kerralla niin, että ne eivät ole enää näkö- tai kuuloetäisyydellä toisistaan.

Stressittömämpi, mutta hitaampi tapa on vieroittaa varsa vähitellen. Tässä tapauksessa tamma ja varsa voivat olla aluksi päivät eri tarhoissa, kuitenkin niin, että ne näkevät toisensa ja yöt samassa karsinassa, jolloin varsa pääsee vielä imemään emästään. Myöhemmin varsa siirretään viereiseen karsinaan yöksi niin, että se näkee vielä emänsä, mutta ei pääse enää imemään.

Vieroituksen alussa on entistä tärkeämpää, että tamman ja varsan karsinat ja ulkotarhat ovat ehjät ja hyväkuntoiset. Toistensa perään hätäillessä tamma ja varsa voivat nimittäin loukata itsensä helpommin, minkä vuoksi niitä olisi hyvä valvoa.

Varsan stressiä voi helpottaa jos se pääsee ulos yhdessä muiden varsojen tai vanhempien hevosten kanssa. Mikäli varsa laitetaan yhteen vanhemman hevosen kanssa, tulee ensin varmistua että tämä vanhempi hevonen on ystävällinen varsaa kohtaan eikä esimerkiksi yritä potkia sitä varsan mahdollisesti yrittäessä imeä siitä maitoa.

Hingunniemen varsat vieroitetaan vaiheittain siten, että ne ensimmäisen viikon ajan syövät iltaruokansa emiensä kanssa eri karsinoissa. Seuraavalla viikolla varsat viettävät yöt erillään emistään mutta päivät ne tarhailevat yhdessä tammojen kanssa. Kahden viikon vaiheittaisen vieroituksen jälkeen varsat siirretään pihattoon pieninä varsalaumoina.

Ajan myötä alkaa varsan kiinteän rehun tarve nousta ja se tulisikin totuttaa käytettäviin rehuihin mahdollisimman kattavasti jo ennen vieroitusta. Tällöin minimoidaan vieroituksen aiheuttama stressitilanteen paheneminen uuden ruokinnan myötä.

Vieroitusta ei tulisi siis toteuttaa suoraan laidunkauden jälkeen, kun varsa ei ole tottunut vielä uusiin rehuihinsa. Kaikkien käytettävien rehujen tulee olla ensiluokkaisia, jotta ruuansulatushäiriöitä ei pääse syntymään ja varsan ruuansulatuskanava kehittyy. Väkiureumäärät tulee pitää aluksi varsin pieninä, mutta niitä voidaan nostaa vähitellen.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: Afrodite, It's A Deal, June Surprise, Piitaimeri, Rainy May, Still Counting ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan elämän ensihetket ja terveyden tuntomerkit

Syntymän jälkeen varsan tulisi maata niin, että sen pää ja rinta ovat koholla ja hengitys on säännöllistä. Jo puolituntia syntymänsä jälkeen, sen tulisi yrittää nousta ensimmäisiä kertoja jaloilleen. Varsan tulisi seistä vakaasti ja käydä emänsä nisällä tunti syntymän jälkeen. Jo muutaman tunnin kuluttua varsan tulisi liikkua hallitusti ja ottaa kontaktia emäänsä esimerkiksi etsimällä emän nisiä halukkaasti.

Varsan tulisi antaa sinnitellä mahdollisimman pitkään omillaan, mutta jos varsa on vaisu eikä se ala juoda emästään, tulisi sitä auttaa imemään.

Tarpeen vaatiessa tammasta voidaan myös lypsää maitoa varsalle ja usein varsa piristyykin saatuaan ternimaitoa, jonka jälkeen se jatkaa imemistä omatoimisesti. Varsan imemisrefleksi muodostuu yleensä puolen tunnin sisällä syntymästä.

Varsan syntyessä sen vastustuskyky ympäristössä oleville bakteereille on melkein olematon. Tämän vuoksi varsan täytyy saada imeä emästään tarvittavia vasta-aineita sisältävää ternimaitoa kuuden tunnin sisällä varsomisesta. Vasta-aineiden lisäksi varsa saa ternimaidosta tarvitsemaansa energiaa, sillä syntymän jälkeen varsan energiavarastot riittävät vain noin tunniksi.

Varsan tulisi ulostaa ensimmäisen kerran noin kuuden tunnin kuluttua varsomisesta. Myös varsan virtsaamista on seurattava. Terve varsa virtsaa usein ja sen virtsa on kirkasta.

Varsan normaali ruumiinlämpö on hieman aikuista hevosta korkeampi, eli 38,5 astetta.

Tamman maito on varsan pääasiallista ravintoa sen ensimmäisten elinviikkojen ajan. Noin kolmen viikon iässä varsat alkavat maistella muitakin rehuja, kuten heinää tai laidunruohoa. Tällöin on tärkeää, että tarjolla oleva heinä on ensiluokkaista ja mahdollisimman ohutkortista.

Elämänsä ensimmäisinä päivinä varsat kuluttavat aikaa lähinnä nukkumalla ja imemällä. Raajojen vahvistuessa ne alkavat liikkua enemmän ja tutustuvat samalla lähiympäristöön sekä muihin laitumella oleviin hevosiin.

Varsan synnyttyä tamman ja varsan annetaan olla rauhassa varsomiskarsinassa ainakin ensimmäisen päivän ajan, jotta varsa ehtii vahvistua riittävästi. Säiden salliessa tamma ja varsa voidaan viedä jo seuraavana päivänä varsomisesta tarhaan jaloittelemaan. Ulkona olo aikaa pidennetään pikkuhiljaa kuitenkin sääolosuhteet huomioon ottaen.

Kun varsa on noin kahden viikon ikäinen, se on jo niin vahva, että pystyy juoksemaan emänsä kanssa. Tällöin tamma ja varsa voidaan liittää muuhun laumaan. Tarhan tai laitumen on oltava riittävän suuri, jotta hevoset voivat tarvittaessa väistää toisiaan.

Kolmen viikon ikäisenä varsa alkaa leikkiä muiden varsojen tai emänsä kanssa. Tässä vaiheessa alkaa näkyä sukupuolten väliset erot, sillä orivarsat ovat tammavarsoja reippaampia ja aktiivisempia.

Ihanteellisessa kasvuympäristössä varsalla on ikäistään seuraa, sillä varsojen luusto ja muut tukielimet vahvistuvat ja koordinaatio, liikkeet sekä notkeus kehittyvät niiden leikkiessä. Liikkuminen vaikuttaa positiivisesti myös varsan jalka-asentoihin. Lisäksi varsan leikkiessä lajitoverin kanssa, sen ei tarvitse yrittää leikkiä ihmisen kanssa.

Sekalainen hevoslauma jossa on monen ikäisiä hevosia, olisi varsalle paras mahdollinen kasvu-ympäristö. Tällaisessa laumassa varsa oppii laumakurin ja kaikki hevosen käyttäytymisen eri vaihteet luonnostaan. Ihmisen ollessa lauman kanssa säännöllisesti tekemisissä, oppivat myös varsat ihmisen kuuluvan niiden normaaliin elämään.

Vanhempien hevosten kanssa kasvaneet varsat ovat yleensä helpommin käsiteltäviä ja koulutettavia, kuin muunlaisista kasvuympäristöistä tulevat varsat. Tämä johtuu luultavasti siitä, että vanhat hevoset kouluttavat nuorempia kovemmalla ja reilummalla kurilla, kuin mihin ihminen pystyy.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Erja Kauppinen ja Tuire Pekkanen

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: Caprice du Roi, It's A Deal, June Surprise, Rainy May, Real Deal, Tacatá ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikat: Kotalan talli, Kiuruvesi ja Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan kavionhoito

Ammattitaitoisen kengittäjän olisi hyvä käydä katsomassa varsaa ennen kahden kuukauden ikää, sillä riittävän aikaisin aloitetulla kavioiden hoidolla on suuri merkitys varsan tulevaisuuden ja terveyden kannalta. Mikäli varsan jalka-asennoissa on suuria poikkeamia normaaliin verrattuna, tulee tarvittavat korjaustoimenpiteet tehdä ennen kuin varsa on kuuden viikon ikäinen. Tämän jälkeen pituuskasvu luussa hidastuu eikä jalkojen alanivelten virheasentoja voida enää korjata. On myös mahdollista että ensimmäisen kuukauden aikana jalkojen asentovirheet oikenevat luonnostaan. Jalkojen asentovirheitä korjataan yleensä kengityksellä, esimerkiksi käyttämällä liimakenkää, vaikeimmissa tapauksissa voidaan joutua turvautumaan leikkaukseen.

Kuvassa näkyy irrallaan oleva liimakenkä.

Keijo-varsan oikeaan takajalkaan on laitettu liimakenkä korjaamaan asentovirhettä.

Varsan kavioiden kehityksen kannalta on tärkeää, että se pääsee liikkumaan mahdollisimman paljon kivettömällä ja kuivalla maaperällä, kuten tarhassa tai mieluummin laitumella. Mikäli varsa ei pääse ulkoilemaan säännöllisesti, sen kavioiden kasvu ja kuluminen heikkenevät. Tällöin varsan kavioita tulisi vuolla jopa kuukausittain, jottei suurempia epämuodostumia pääse syntymään. Varsan tulisi saada olla ilman kenkiä mahdollisimman kauan, sillä kengittäminen rajoittaa osaltaan kavioiden kasvua. Osana hyvää kavionhoitoa on kavioiden pesu ja puhdistaminen sekä se, että karsinassa on riittävästi hyvälaatuista kuiviketta.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Jukka Kemiläinen, Iina Koponen ja Ira Nerg

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: It's A Deal, June Surprise, Rainy May, Real Deal ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

Varsan lämmön mittaaminen

Lämmön mittaamiseen tarvitaan kuumemittari, rasvaa sekä paperia mittarin puhdistukseen. Ensimmäisiä kertoja lämpöä mitattaessa olisi hyvä saada avustaja pitelemään varsaa paikoillaan. Mittarin pää rasvataan, jonka jälkeen mittari voidaan kevyesti työntää varsan peräsuoleen. On tärkeää varmistaa, että mittari osuu suolenseinämään todellisen tuloksen saamiseksi. Mittaamisen jälkeen mittari voidaan pyyhkiä mukaan otettuun paperiin.

Videon varsalla oli hikka lämmönmittauksen aikana.

Pikkuvarsan lämpö tulisi mitata päivittäin, jotta mahdolliset terveysongelmat huomataan ajoissa. Paras hetki lämmönmittaukselle on ennen ulosvientiä, jolloin varsan elimistö on vielä niin sanotusti lepotilassa eikä ruumiinlämpö ole noussut esimerkiksi liikunnan seurauksena. Normaali ruumiinlämpö varsalla on hieman aikuista hevosta korkeampi, noin 38,5 astetta on normaali.

Kuvaus ja käsikirjoitus: Tuire Pekkanen ja Niina Sorjonen

Kuvat: Marianna Järvi ja Ella Tuokko

Henkilöt: Noora Karppinen, Anni Tervo, Jenna Tirkkonen ja Sara Valta

Selostus: Niina Sorjonen

Hevoset: It's A Deal ja Wish Upon A Sun

Kuvauspaikka: Ylä-Savon ammattiopisto Hingunniemi

